

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

Felelős szerkesztő: Stern Ábrahám.

Megjelenik minden hó 1-én. — Kiadja az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület.” — Előfizetési ár: nem tagok számára egész évre 4 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Györi Adolf egyesületi pénztárhoz, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. A szerkesztőség címe: VII. Wesselényi-utca 44.

Tartalom: Iskolafelosztás. Irta: *Bárd Rezső*. — Az ingyenes népoktatás és a zsidó iskola. Irta: *Nagy József*. — A zsidó elemi népiskola célja és hivatása a felekezet szolgálatában. Irta: *Biedermann Adolf*. — A népiskolai osztályozás és záróvizsgálatok eltörléséről. Irta: *Biró Samu*. — A megelégedésre való nevelés. Irta: *Léderer Ábrahám*. — Kisebb közlemények. Közli: *Rózsa Ede*. — Egyesületi élet. — Nekrológ: *Schiff Adolf*. Irta: *Braunberg Manó*. — Zsidó iskolák értesítői. Ismerteti: *Pintér Zsigmond*. — Hírek iskoláink életéből. — Vegyesek. — Hirdetések.

Iskolafelosztás.

Garmadával fekszenek a panaszos levelek irásztalunkon. Nem mulik nap, hogy egynehány siralmas levelet ne kapnánk tagtársainktól, melyekben vagy megtagadott államsegélyről, vagy az iskolafelosztás egyre közeledő réméről van szó; sőt sajnos olyan leveleket is olvashattunk, hol kartársaink kétségbeesetten segítségért könyörögnek, mert hitközségeik iskoláiknak a közel jövőben való felosztását már el is határozták. E tényekkel szemben szinte érthetetlenek egynémely felekezeti lapnak ama közleményei, melyek az ingyenes népoktatásról szóló törvénynek csak jó, de semmiféle romboló hatást nem tulajdonítanak, érthetetlen néhány vidéki tagtársunknak ama, hozzánk érkezett, cikkekben kifejezett véleménye, mely a mi felfogásunkat pesszimiztikusnak mondja és az új törvény intézkedéseitől egyáltalában nem félti a zsidó iskolát.

Sajnos, nem pesszimiztikus a mi felfogásunk, hanem olyan, mely a következményekkel számol. Az új népoktatási törvények — eltagadhatatlan előnyeik mellett — annyi bajt zúdítanak felekezetünkre, hogy nem szünhetünk meg feljajdulni ellenük. Oly veszedelem ez, mely ellentétben az egyiptomi csapásokkal, éppen azokat a házakat sujtja, melyeknek ajtófélfái jelezve vannak.

Az új törvény elvonja a zsidó iskolák egyetlen anyagi alapját, a tandíjjövedelmet. Tagadhatatlan, hogy a tandíjpótló államsegély, melynek összegét kivételes esetekre vonatkozólag emelheti a közoktatásügyi miniszter, sokat enyhít a dolgon, de a fent leszegzett tény azért továbbra is megáll. A törvény intézkedése, mely az iskolafentartás terhét a hitközség összes tagjainak vállára akarja áthárítani, erkölcsi alapon áll, sőt elvben el is fogadható, de semmiképpen sem alkalmazható a zsidó iskolák legtöbbszörre, mert nem számol ezeknek speciális viszonyaival. A kérdés t. i. ezeknél oda csúcsosodik ki, hogy a hivek egyenes kultuszadójuk megfelelő emelése révén fedezzék az elmaradt tandíjjövedelem és a tandíjpótló államsegély közötti különbözetet. Már pedig,

aki ismeri a vidéken élő magyar zsidóság gazdasági viszonyait, egy-egy falusi vagy kisvárosi hitközség adófizetőinek aránylag igen csekély létszámát, és a közvetlen kultuszadó aránytalan magasságát, az be fogja látni, hogy kultuszadó-emelésről, lett légyen az bármily helyes elvből eredő, bármely szent célt szolgáló, a legtöbb helyen alig lehet szó. A hívek ettől annyira irtóznak, hogy nem csodálkozhatunk, ha a zsidóság mai gazdasági viszonyai mellett a hitközségi tagok inkább szabadulni igyekeznek iskolájuktól, semhogy újabb elviselhetetlen terheket vegyenek görnyedt vállaikra. Innen van az, hogy már az ingyenes népoktatásról szóló törvénynek elfogadása után, még két évvel annak életbe léptetése előtt, sok hitközségben az iskola feloszlásának eszméje merül fel.

És mindezek mellett is, újra és újra kijelentjük, hogy minden eszközzel azon kell lennünk, hogy *egyetlen egy zsidó iskola se csukja be kapuját*. Értjük, hogy az új törvény annyira megdöbbeníti az iskolafentartó híveket, hogy a feloszlás gondolatával foglalkoznak, de nem hihetjük, hogy a gondolatot tett fogja követni, mert azt semmiképpen sem lehetne menteni.

A zsidó iskolára ma inkább van szükség, mint valaha. A haladó kor a hitközségi életben, a régi zsidó családi viszonyokban annyi rombolást vitt véghez, hogy a vallásos nevelésnek és így felekezeti életünknek ma majdnem egyedüli kuforrása a zsidó iskola.

Nem érvelünk itt azzal a sokszor hangoztatott és ismert argumentummal, melyet már régi bölcseink is hirdettek, hogy t. i. a zsidóság fenmaradását, vallási létét első sorban iskoláinak köszönheti, — bár minden egyéb érvenél ez még ma is a legigazabb és leghatalmasabb. De aktuálisabb bizonyítékokat hozunk fel, melyek talán a gazdasági harcban elcsigázott hitfeleink belátásához jobban férközhetnek. Az egyik ama elvitathatatlan tény, hogy a zsidó iskola jó iskola, mely felette magasan áll a legtöbb felekezeti és községi iskolának, de mindenesetre egyedül veszi figyelembe a zsidó gyermek sajátos viszonyait, sajátlagos tehetségeit, jövő életpályáját, s ezért leginkább felelhet meg annak a figyelemre méltó, fontos célnak, hogy a zsidó gyermekeket az ő sajátlagos életküzdelmükre erősítse, versenyképessé tegye.

Minden zsidó hívő, ki *szavazatával és befolyásával az iskola feloszlása mellett dönt*, nemcsak vallásunk ellen vét, de vét a felnövekvő zsidó ifjuság ellen, melynek kellő nevelését, a jövő életküzdelemre való edzését, versenyképességét megrontja, lehetetlenné teszi.

De nézzük a dolog anyagi oldalát is. A zsidó hívek bizonyára kivétel nélkül koncedálni fogják az említett erkölcsi és felekezeti okoknak helyességét. Egyetlen érvük alkalmasint az lesz, hogy az iskolafentartás költségét a mai viszonyok mellett nem bírják, hogy könnyíteniök kell terheiken, melyeknek súlya alatt majdnem összeroskádna. Nos, ez az érv a legkevésbé állhat meg. *Az iskolafeloszlás által egy hitközség sem könnyít terhén*. Be fogjuk bizonyítani paradoxnak látszó eme állításunkat. Minden iskolafentartó, ha iskoláját feloszlata, köteles tanítójának egy évi fizetést végkielégítésképpen adni, azonkívül pedig évenként annyit fizetni, amennyi nyugdíjra a tanító eddigi szolgálatával már jogot szerzett; még pedig addig, míg a tanító újabb állást szerez, vagy míg a hitközség iskoláját újra megnyitván, ismét őt nevezi ki, kinek erre első sorban

joga van. Ez intézkedések, melyeknek végrehajtását minden esetben ellenőrzi a miniszterium, s melyeknek mai érvényességét maga *Apponyi Albert* gr. közoktatásügyi miniszter ismerte el az utolsó nagy audiencián, már maguk is elég terhet rónak az iskoláját feloszlato hitközségre, mert ez a nyugdíj a törzsfizetés 40—75% közt váltakozik. E teherhez járul az a 5%-os iskolaadó, melyet mindazon hitközségeknek fizetniök kell, melyek nem tartanak fenn iskolát; és végül e terhet szaporítja még a hitoktató fizetése, kit a hitközségnek kell alkalmazni, mert neki kell gondoskodnia a más iskolába járó izr. tanulók hitoktatásáról. E háromféle kiadás együttvéve felér avval a költséggel, melyet az iskola fentartása okoz.

Ime tehát az iskola feloszlata nem könnyít a hitközségi tagok terhein. Nem könnyít, ha különösen számba vesszük azt, hogy a tandíjpotló államsegély elégtelensége esetén az állam fizetésekiegészítési segélyt ad az olyan hitközségeknek, melyek eddig ezt igénybe nem vették, vagy szükség esetén emeli ezt az államsegélyt azoknál a hitközségeknél, melyek már eddig is igénybe vették.

S ezzel az iskolafeloszlata mellett szóló legerősebb érvet, az anyagi argumentumot lerontottuk, még pedig oly tényekkel és adatokkal, melyekkel az iskola fennállása ellen intézett minden ilyenmü támadást erélyesen vissza lehet verni.

De a hitközségi tagok sem ezeket az argumentumokat, sem ama erkölcsi és felekezeti momentumokat, melyek a zsidó iskola fennállását szükségessé teszik, nem ismerik, hiszen sok helyütt még a hitközség vezetői sincsenek ezekkel tisztában. Kartársainkra vár tehát a feladat, hogy ezeket az érveket a zsidó iskola fennállásának érdekében kellőképpen felhasználják. Amely hitközségben az iskolafeloszlata eszméje felmerül, vagy ahol akár a legtörpebb minoritás próbálna ily irányban hangulatot kelteni, kötelessége a tanítónak, hogy gyűlésekben és magánúton, szóval és írásban a zsidó iskola védelmére kelljen, felhasználván mindazon eszközöket, melyekkel a zsidó iskola fennállásának szükségességét, feloszlataának romboló következményeit bizonyíthatja. Érdekes példára hivatkozhatunk: Egy délvidéki kartársunk, kinek hitközségében szintén foglalkoztak e nyáron a feloszlata eszméjével, ellenérveit egy memorandumba foglalta, melyben a fentvázolt gazdasági momentumra is rátért, s e memorandumot megküldte hitközsége minden egyes tagjának. És sikerült is őket jobb belátásra birni. Ime, egy ötletes mód, amilyen az élelmes tanítónak tucatjával áll rendelkezésre. Oly hitközségekben pedig, hol rabbi is működik, szavával és befolyásával bizonyára ez is segítségére lesz a tanítónak abban az igyekezetben, hogy hitközségét az iskola fentartására és további áldozatkésziségre buzdítsa.

Addig is, mig hitfeleink összessége, felekezetünk vezetői gyökeresebb segítséget nem fognak teremteni, — amire, sajnos, egyhamar nincs kilátás — e gyengéknek látszó, de mégis eredményre vezető eszközökkel kell küzdenünk a zsidó iskola léteért. Lelkesedés, kitartás és ügybuzgóság itt is csodákat mivelhetnek; s amint mi ismerjük a zsidó tanítóságot, e nemes tulajdonságokban nincs hiány. Lelkesítsen bennünket e küzdelemben az a tudat, hogy Izráel legszentebb kincseért, az iskoláért küzdünk!

Bárd Rezső.

Az ingyenes népoktatás és a zsidó iskola.

Felolvastatott a Bács megyei fiókkörnek aug. 24-én Baján tartott ülésén.

Alig ocsudtunk föl az 1907. évi XXVII. t. c. előidézte izgalmakból, vagy talán fel sem ocsudtunk: újabb komor felhők lepték el a magyar zsidó iskolák kilátását, értem az ingyenes népoktatásról szóló törvényt. Maga a hír, mely röviddel a benyújtás előtt megelőzte, mint hirtelen támadt nyári viharos zivatar, váratlanul csapott le. Igaz, a zivatar esőcsöppjei sok helyen termékenyítőleg is hatnak, de illetéktelen helyen rombolnak, pusztítanak. Sajnos, ez utóbbiak közé tartoznak a zsidó iskolák zsenge berkei is. Az bizonyos, hogy nagyobb meglepetéssel magyar népiskolai törvény még alig pillantotta meg a világot, mely a közvéleménynek nyomósabb megnyilvánulása és minden előkészület nélkül jött volna létre.

Kétséget nem szenved, hogy a javaslat benyújtása legkevésbé sem részeseült osztatlan tetszésben. Előkelő napilapok vezető helyen támadták ismételten. A szabadelvűek keveselték, a konzervatívok sokalták. Mi sem jellemzőbb a közhangulatra nézve, hogy a képviselőház közoktatásügyi bizottságának gyűlésén a szóban forgó javaslat tárgyalásánál a 18 bizottsági tag közül az elnökkel együtt heten jelentek csak meg és a szavazásnál 3 mellette, 3 ellene szavazott. Az elnök mellette való szavazata döntött és biztosította a javaslat sorsát a bizottságban. Annyi bizonyos, hogy mi tanítók és az ország szabadelvű polgársága nem ilyennek képzeltük az ingyenes népoktatást, ami csekély évi $3\frac{1}{2}$ millió maximális állami segéllyel, mint amennyit a javaslat indokolása a tandíjak rekompensációja fejében az egész ország számára fölvesz, nem is oldható meg. Így azonban a cím rendkívüli hangzatos, de korántsem az rejlik alatta, a minnek valóban lennie kellene.

A törvény szerint a felekezeti és községi iskolákban tandíjat szedni 1910 szept. 1-étől fogva semmiféle címen nem szabad. Amely iskolafentartó ez ellen vét, egyszeri megintés után elveszti iskolafentartási jogát és azt többé soha vissza nem nyerheti. A tandíjjövedelem elvesztésének kárpótlására a 3. §. szerint államsegély engedélyeztetik, mely azonban az illető iskola *tandíjköteleseinek* száma szerint fejenként 15, illetőleg a fölvételi díjjal 16 koronánál nagyobb nem lehet. A törvénynek ezen rendelkezése, valamint az 5. §. első kibekezdése, mely a tanítót megillető tan- és fölvételi díjak kárpótlásáról szól, minden iskolának javára válhat, ahol alacsony tandíjak voltak; a zsidó iskoláknak azonban, a hol magas tandíjak voltak és a tandíj volt fentartásának egyedüli forrása, éppen ezen rendelkezés fogja nyakát szegni. All pedig ez főleg a kisebb zsidó községekre. Eddig a tandíj korlátlan kivetési joga mellett azok a szülők, kiknek tanköteles gyermekeik voltak, erejük meg-, sőt túlfeszítésével megfizették a reájuk kivetett tandíjat. Ez tartotta a lelket a legtöbb zsidó iskolában. A miniszter ur ő nagyméltóságának egyik nyilatkozata szerint, minthogy az állami kárpótlás nem lesz elég, ő éppen azt célozta, hogy a törvény mintegy kényszerítse a felekezeteket, hogy az iskola terhét a hívek összessége viselje. Elméletben ez kétségkívül szép, nemes, sőt magasatos, mert éppen a gyermeknevelés egyéb súlyos terheit hivatva van főleg a szegény és kevésbé vagyonos szülőknek elviselhetőbbé tenni. Azon sem lehet kételkedni, hogy nagyobb, vagyonosabb és nemesen gondolkozó hitközségeink, melyek eddig is óriási áldozatokat hoztak a zsidó iskola oltárán, ezt továbbra is megteszik, szükség esetén még fokozottabb mérvben is; sőt bizonyosra vehető, hogy az áldozatkész hitközségek száma még gyarapodik is. De viszont — tekintve, hogy a zsidó hitközségek legnagyobb része, főleg a kisebbek, egészen a rogyásig túl vannak terhelve; tekintve, hogy többnyire a vagyonosabb hitközségi tagoknak általában kevés gyermekük van, vagy egészen gyermektelenek és így személyes érdekeltség hiányában csekély vagy semmi az

áldozási hajlam és készség; végül tekintve, hogy egyéb intézményeiktől a jövőben sem akarnak a hitközségek megválni, biztosra vehető, hogy az iskolát dobják oda áldozatnak. Igaz ugyan, hogy egyesületünk vezetőségének sikerült kijárni, hogy a 3 §-ba egy záradék vétetett föl, mely szerint a vallás- és közoktatásügyi miniszter kivételes esetben a 15, illetve 16 koronán túlmenő kárpótlást is adhat. Csakhogy mit tapasztaltunk az 1907. évi XXVII. tcikk végrehajtásánál? Több helyen, ahol 3 tanító után kérte a fizetés vagy a korpótlék kiegészítését a hitközség, két tanító kapta meg; vagy néhol kettő után kérte, csak egyik kapta meg. Az eljárás indokolva lett a tanulók csekélyebb létszámával. Nos, ezzel az indokolással a zsidó iskolák igen csekély száma fogja a nevezett kedvezményt megkapni és ez a kedvezmény is bizonyosan nem lesz olyan mérvű, mely az illető iskolát anyagi túltengésbe döntené.

Arra a sajnos következtetésre kell tehát jutnom, hogy a vázolt körülmények következménye lesz számos zsidó iskola redukálása, vagy teljes megszűnése a közel jövőben. Lesz aztán számos zsidó iskola olyan is, mely rövid ideig még talán tengődik, de azután magától omlik össze, hacsak valami segítő körülmény időközben föl nem merül.

De nekünk nem lehet célunk és feladatunk a sopánkodás. Jajgatásunkkal egyetlen zsidó iskola fenmaradását sem tudjuk biztosítani; összetett kézzel, tétlenül nézve a dolgok fejleményét akár az összes zsidó iskolák belepusztulhatnak az ingyenes népoktatás ránk nézve kétes értékű áldásába. Tehát mi a teendő, hogy megmentjük, ami megmenthető.

„Teremtsünk iskolai, illetőleg közművelődési zsidó alapot“ — mondja az egyik javasló. Úgy hiszem, nem túlzok, ha azt állítom, hogy ez kivihetetlen eszme. Eltekintve, hogy már el is késtünk e mentő eszmével, hogyan lehetne olyan sok millióra szóló országos alapot teremteni, mely az összes bajbakerülő zsidó iskolákon kellőleg segíteni tudna. Ha vannak is áldozatkész hitfeleink, a báró *Hirschek*, *Wechselmannok* és más hasonló kaliberű nagyjaink még a világon is ritkák. Hogy ilyen alapon biztosíthatnánk a zsidó iskolák sorsát, ahhoz egy évszázad vagy legalább sok-sok évtized rendszeres és célirányos munkája se volna sok. Ha tehát ettől a tervtől várónk iskoláink fennmaradását, akkor akár előre meghúzzhatjuk fölöttük a halálharangot. De ez nem zárja ki, hogy tényleg alapot teremtsen a zsidóság és hogy a létező alap kamatainak azon részét, mely fölött még rendelkezik, a szorult zsidó iskolák támogatására fordítsa. Az is nyereség, ahány iskolát így is megmenteni lehet.

„Redukáljuk a hitközségi hivatalnokok számát“ — mondja a másik javasló. Állítása szerint vannak már országok, hol egy-egy lelkészkedő tanító egy metsző mellett ellátja egy-egy kisebb hitközség összes iskolai és rituális szükségletét. A javaslatban már van valami, ami közelebb célhoz vezet az előbbinél. A szükség bizonyára rá fog kényszeríteni nem egy kisebb hitközséget, hogy ezzel az elfogadható javaslattal éljen a jövőben. De ez a javaslat is csak parciális hatású lehet, de szintén majd csak a jövőben; a zsidó iskola bajára általános orvosszerűen nem szolgálhat. A jelenlegi hivatalnokot csak úgy *brevi manu* szélnek bocsátani lelketlenség volna; viszonyaink általában erre még semmi irányban sem értek meg; községeinknek először meg kell barátkozni ez eszmével, alkalmas egyéneket kellene erre a pályára nevelni. Különbösen is ez leginkább csak a kisebb kaliberű hitközségeknek való eszme.

Sajnos, az igazán célravezető eszmék felsorolásában csakhamar kiürül a tartalék, sőt abszolút becsú alig van. Legelső teendő, hogy iparkodjék az iskola-fentartó ezen és az 1907:XXVII. tc. a törvény által biztosított minél nagyobb állami kárpótlást szerezni. De minthogy ez egymaga talán sehol sem lesz elég és alig van zsidó iskola, hol valami számbavehető iskolaalap volna, ismét csak a hagyományos zsidó áldozatkészségben kell reménykednünk. Ha a kilátás rideg is, de nem reménytelen és éppen nem kétségbeejtő. Egyetlen

felekezet létérdeke sem függ jobban össze az iskolával, mint a zsidóé. Ha számos zsidó iskola áldozatul esik is ennek az új törvénynek, mégis erős a reményünk, hogy hitközségeink túlnyomó része, belátva a zsidó iskola többoldalú fontosságát, erejének megfeszítésével is fenfogja tartani iskoláját és a hiányzó összeget kultusz- vagy iskolai adóban ki fogja vetni tagjaira. Az átmenet mindenestre némi megrázkódtatással jár, de végeredményében — úgy hiszem — még áldást hozó is lesz, hiszen lényegében az összesség terhe az állami kárpótlással még csökkent, csak a fenmaradó teher viselője cserélt többé-kevésbé, illetőleg részben gazdát.

Nem lehet tagadni és kétségbe vonni, hogy egyetlen felekezet hiveit sem veszi annyira igénybe az anyagi áldozatkészség, mint a zsidót. Ehhez képest áldatlan felekezeti villongásaink miatt autonómiát teremteni eddig képtelen lévén, az állami szubvenció olyan nevetségesen csekély, mit a zsidó felekezet, mint ilyen, a többi felekezetekhez viszonyítva kap, hogy zsidó önérzetünket méltán sértheti. Ha valamikor, úgy most érkezett el annak legfőbb ideje, hogy a zsidóság a zsidó autonómia megteremtésére vesse teljes erejét, hogy ezen alapon az 1848. évi XX. t.-c. hatálya és a többi felekezetekhez való arányban az állami szubvenció a zsidóságra is kiterjesztessék. Természetesen az így nyeredő összegek első sorban a szorongatott iskolákra lennének fordítandók. Mert ami állott a multa, hogy a zsidó iskolák voltak a zsidóság mentővái, úgy még fokozottabb mérvben áll ez a jelenre és a jövőre, a midőn a családi zsidó vallásos nevelés ugyszólván teljesen pang és a zsidó hitben való megerősítés és ahhoz való ragaszkodásra va ó beleoltás munkája egyedül az iskolára vár. De míg az autonómia létrejön, zsidó vallásu képviselőink befolyásukat latba vehetnék, hogy az állami szubvenció lényegesen emeltessék.

Összegezve az elmondottakat, az említett egyik eszköz sem az, amely a zsidó iskolák jövőjét a legközelebb beálló bajok ellen biztosítja; de együttvéve sokat tehetnek és biztos alapját vehetik meg a későbbi időre azon zsidó iskoláknak, melyek a fenyegető válságot túlélik. Egyesületünk élén tenni vágyó és tetterős vezetőség van, melynek szolgálatában egyesületi lapunk is megtette, megteszi és a jövőben is bizonyosan meg fogja tenni, mi csak tőle telik. Fogjon kezét a zsidó tanítóság a zsidóság országos vezetőségével és ha mindenki megteszi a reá háruló erkölcsi kötelességet, lehetetlen, hogy eredmény és siker ne koronázza a serény munkát.

Bezdán.

Nagy József.

A zsidó elemi népiskola célja, és hivatása a felekezet szolgálatában.

Az ember természetes hajlama, törekvése, hogy önmagát és a világot megértse. Ösztöne, hogy fürkésze a törvényeket, melyek irányítva hatnak mindennemű életnyilvánulásra, életműködésre. Így figyelve, kutatva, rájött az ember, hogy ő mindattól, ami rajta kívül van, abban különbözik, hogy egyedül neki van esze, öntudata, beszélőképessége és istenérzelme. Később belátta, hogy az életben csak úgy állhatja meg szilárdan a helyét, csak úgy élhet igazi boldog életet, ha a benne szunnyadó erőket fejleszti, fokozza, tökéletesíti.

Mivel a társadalom összejtje a családban van, a családfő utódaiban is igyekezett kimivelni azokat a tehetségeket, melyeket ő az életre jónak, célra-vezetőnek ítelt.

A történeti korban, az államalakulások időszakában különféleképp kezdenek gondoskodni a jövő nemzedékek tanításáról, neveléséről. Evvel a gondoskodással kezdődik a még ma is befejezetlen harc az iskola körül, t. i. azon a kérdésen, hogy kié legyen az iskola; mert azé a jövő, kié az iskola.

A régi patriarkakori zsidó a családban nevelte gyermekeit. Később próféta iskolák is keletkeztek.

Spárta csakis az állam számára nevelte az ifjakat, azaz edzett harcosokká; a család egészen ki volt zárva a nevelésből. A többi népek és nemzetek is aszerint tüzték ki az ifjuság tanítás-nevelés célját, aminő volt világnézetük, felfogásuk az emberről, a világról. Ahol ezt a célt legjobban elérni vélték, oda helyezték az iskolát, vagy ott engedték meg annak létrejöttét. Athén nevelése is állami volt, de a nép esztetikai érzékét követve, a művelt, harmonikus szellemű polgár képzését tüzte ki célul. Megengedte magánosoknak az iskola állítását, de ellenőrizte a nevelésügyet.

Róma világpolgárt nevel. Eleinte a nevelés házi volt, később pädagogust is alkalmaztak; iskolák csak 250-ben Kr. e. keletkeztek.

A kereszténység a túlvilági boldogságot akarja elérni a neveléssel, iskolája tehát egyházivá lesz.

A jelenkor iskolája, legyen annak fentartója akár az állam, a község, az egyház, a hitközség, vagy magánember, az erkölcsi jellem fejlesztését tüzi ki célul. Ez a cél minden körülmények között megállhat és mindenki számára alkalmas. Herbarté az érdem, hogy az erkölcsi jellemképzést tüzte ki az embernevelés céljául; Herbarté, ki „az embert azért akarja tanítani és nevelni, hogy oly akarat szilárduljon meg nála, mely a legjobbat fogja cselekedni.“ (Verédy Paed. Enc. 372. 1.) Régi igazság, hogy: לא המדרש עקר אלא המעשה. Nem a tudás, nem az értelem és emlékezet túltömege a fő, hanem az erkölcsi jellemből, a nemes akaratból folyó cselekedet.

Hogy e célt, az erkölcsi jellem fejlesztésének célját, minő eszközökkel érhetjük el legbiztosabban, a legujabb tantervhez adott „Utasítás“ és a tantervet meg az utasítást életbeléptető miniszteri rendelet mondja meg legszebben, legvilágosabban, leghelyesebben. Az utasítás ezeket mondja az erkölcsi nevelésről: „Itt (t. i. a népiskolában) a nevelésnek az oktatással összhangzóan kell haladnia; itt a gyermekben az egész ember művelését kell előkészítenünk, tehát erkölcsi életét is. . . Az erkölcsi nevelésnek biztos alapja és erős eszköze a vallás. A vallásos érzés oly légkörbe emeli az iskola növendékeit, melyben minden jó és nemes iránt fogékonyakká válnak.“ A tantervet életbeléptető miniszteri rendelet ekként nyilatkozik a vallás-erkölcsi nevelésről: „Az utasítás általános része külön szakaszokban tárgyalja ugyan az erkölcsi, értelmi, esztetikai és gyakorlati nevelést, de ez nem külön feladatot jelent, hanem csak a tanító nevelő- és tanító működésének különböző oldalait, melyek egymással szorosan kapcsolatosak. Mégis előtérbe állítja az erkölcsi nevelést, melynek biztos alapja és erős eszköze a vallás. . . Ha erkölcsi nevelést nem tudunk adni növendékeinknek, mindent veszélyeztetünk, az értelem nevelését is.“

Mint látjuk tehát, a tanterv szerint is a cél az erkölcsi nevelés és ennek biztos alapja és erős eszköze a vallás.

Most már megállapíthatjuk a zsidó elemi népiskola célját; a zsidó elemi népiskola célja növendékeinek zsidó vallás-erkölcsi nevelést adni, hogy tudatos, felekezetiükért áldozni tudó és akaró férfiakká, nőkké válhassanak.

Természetes, hogy mindennek nemzeti alapon kell történnie, hisz most sincs egyetlenegy zsidó elemi népiskola édes hazánkban, melyben ne magyar anyanyelvünk volna a tanítási nyelv.

Mielőtt részletezném, hogy miként kell a zsidó elemi népiskolának a vallást, ezt a biztos alapot, ezt az erős eszközt, az erkölcsi nevelés céljára sikeresen felhasználni, célravezetően alkalmazni, fel kell vetnem a kérdést, vajjon szükség van-e a zsidó felekezeti iskolára akkor, midőn — mint már érintettük — akár az állam, akár a polgári község tartja fenn az iskolát, ugyancsak az erkölcsi jellem képzését tüzi maga elé legfőbb célul?

Nekünk zsidóknak feltétlenül szükségünk van a felekezeti iskolára, mert

az állami és a községi iskolában nyújtott hittani anyag kevés, még az osztott népiskolában is kevés az osztályonkinti heti 2 óra. De még akkor sem érhető el a magasztos cél, ha az állami vagy községi népiskolába járók részére a hitközség külön vallás-iskolát, úgynevezett talmud-tóra iskolát tart fenn; mert nagyon helyesen és bölcsen mondja a miniszteri utasítás a hit- és erkölcs-tan tanítási módszerére vonatkozva: „tanítása ne foglaljon el elszigetelt helyet az iskola munkásságában, hanem a művelődési anyag többi részeivel egyetemesen szolgálja a tanulók érzelmi egységét, ápolja a felebaráti szeretetet és hazafias érzéseket egyaránt.“ Ezt az igazán mélyreható utasítást legsikeresebben, legeredményesebben ott lehet követni, hol a világi tárgyakat is, a hit- és erkölcs-tant is ugyanaz a tanító tanítja, mert így minden kínálkozó alkalmalmmal rámutathat a kapcsolatra, mely az egyes tárgyak között fenáll és mindannyiszor egységes, egyenes irányba tereli növendékét; evvel pedig sikeresen hat jellemének kialakítására és erkölcsi érzésének nemesítésére. Nehány példa megvilágítja ennek az állításnak igazságát: tegyük fel, hogy természetrajzot, az állatokról, tanítunk és szó esik a házi állatok nehéz munkájáról, melyet helyettünk végeznek; bizonyára figyelmeztetni fogjuk növendékeinket, hogy a jól táplált, gondozott háziállat egészségesebb, munkabiróbb és szelidebb; bizonyára szólni fogunk az állatvédelemről is; mily szépen, mily nevelőleg fejezhetjük be tanításunkat, ha a biblia versét idézve, végezzük azt, szólva: Isten is azt parancsolja: „Ha látod gyűlölnödnek szamarát roskadni terhe alatt, távol legyen tőled, hogy magára hagyjad, עֵוֶב תְּעִיב עִמּוֹ, fel kell segítened vele együtt.

A növényekről tanítunk vagy olvastatunk; megmondjuk, hogy oktalanság a fák törzsét megsérteni a név kezdőbetűinek bemetszésével, mert a fa is élő lény és a bemetszés megrontja tápláló nedveit és elékteleníti. Most tegyük hozzá: a mindennapi imában háromszor is elmondjuk a zsoltárverset: „טוֹב ה' לְכָל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו, Jóságos az Örökkévaló mindenekhez és irgalma rajta van mind az Ő művein“ — tehát a virágon, a fán is könyörül Isten; ne sértsetek tehát meg egyetlen növényt se pajkosságból.

A drágakövek csiszolásáról szól a tanító és rámutat arra, hogy tehetségüket is csiszolással fejleszthetik, tökéletesbíthetik és magyarázatához szövi a bibliai verset: „תְּמִים תְּהִיָּה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ, tökéletes légy az Örökkévaló a te Isteneddel“ bibliai verset.

A történelem, mint túlnyomóan érzelmi disciplina, számtalan alkalmat nyújt a hit- és erkölcs-tani tanításokra való rámutatásra.

A számtan tanításánál is nevelve hathatunk növendékeinkre, ha a benne uralkodó szigorú, alkuvást nem ismerő abszolút igazságra figyelmeztetjük őket.

Nem hittant akarok én csinálni minden világi tantárgyból, csak azt óhajtottam megmutatni, hogy miként tanítjuk és taníthatjuk a hit- és erkölcs-tant a zsidó elemi népiskolában, hogy „tanítása ne foglaljon el elszigetelt helyet az iskola munkásságában, hanem a művelődési anyag többi részeivel egyetemben szolgálja a tanulók érzelmi egységét“ — mint az utasítás helyesen mondja; csak azt akartam megvilágítani, hogy mily üdvös, ha egy tanító tanít világi tárgyat még hit- és erkölcs-tant; azt kívántam bizonyítani, hogy ragaszkodnunk kell a felekezeti iskolához, ha zsidó vallás-erkölcsű tudatos zsidókat akarunk nevelni.

Igen, zsidó elemi népiskolákat állítsanak a hitközségek, ha a hitközség nevét méltán meg akarják érdemelni; előbb az iskolában kell felhangzania és megtestesülnie „לְכוּ בְּנִים שְׁמְעוּ לִי יְרֵאתָ ה' אֱלֹהֵיכֶם, Jertek, fiuk, hallgassatok reám, istenfélelemre tanítlak benneteket,“ hogy aztán áhitattal hangozhassék a nagy, diszes, modern templomban:

„Jertek, ujjongjunk az Örökkévalónak“ לְכוּ נִרְנְנָה לַה'

Zsidó felekezeti iskola kell, mert Jenkin Lloyd Jones szerint: „a világ

még nem szolgáltatott igazságot annak a népnek, mely Mózes vezetése alatt támadt; ha számba vesszük azt a befolyást, melyet az ó-testamentum prófétái a világ erkölcsi és lelki életére gyakoroltak . . . , csak akkor mérhetjük meg azt az árnyékot, melyet Mózes hősi alakja a késő századokra vetett és vet. Ha tudni akarjuk, mit tett Mózes a világ javára, jusson eszünkbe, hogy Jézus és az ő tanítványai, Pál és az első keresztény martirok, valamint az erőnek ama hatalmas áramlata is, mely a zsidó gondolkodáson és valláson keresztül a mai korra is áthatott, mindezek a sinai nagy hőstől indultak ki és szálltak át hatásukban napjainkra. Mózes népének adott a világnak melegebb lelki vigasztalást, adott tisztább hitet és reményt, de alig van a világtörténelemben valami elszomorítóbb, mint a Mózes népének története. Vallási méltatlanságokat szenvedtek s szenvednek ama népektől és népek között, kiknek Istent és vallást adtak, s kiknek hitéhez, reményéhez s bizalmához kifejezéseket, formulákat és énekeket szolgáltatottak.“ (Idézi Kozma Flóra. „Felolvasások és közlemények a modern vallásbölcselet és sociologia terén“ című munkájában.)

Zsidó elemi népiskolát állítsunk és tartsunk fenn, hol kitörülhetetlenül véssük a fogékony gyermek szívébe, eszébe az Egyetlenegyről szóló ismeretet és hitet, a דעת és יראת hásémot. Mondjuk meg növendékeinknek, hogy elsőnek mi adtuk a világnak a monotheismust; nyomatékosan mutassunk rá erre a prioritásra; nem azért, hogy evvel hiuvá, kérkedővé tegyük növendékeinket, ellenkezőleg azért, hogy nagy kötelességükre figyelmeztessük őket: valamint az első magyar embernek elsőnek kell a törvényt megtartania, úgy a zsidónak, a vallások birodalmában a primus inter pares, elsőnek kell lennie a törvénytiszteletben, az erkölcs és erény útján való haladásban. A prioritás hangoztatása emelni fogja a növendék zsidó erkölcsü öntudatát és öntudatos cselekedetre fogja serkenteni már ifju korában is a zsidó gyermeket.

A zsidó elemi népiskola létfeltétele a zsidóságnak. A zsidóság csodás fenmaradását a bibliának köszönheti; építsen e könyvek könyvének iskolát, hol annak egyszerü, ép azért fenséges őszövegét anyanyelvünkre, Petőfi, Tompa, Arany nyelvére fordítva tanítjuk. Azt a bibliát, melyről Máté evangyélioma 5. részének 17. és 18. verse szerint Jézus azt mondta: „Ne gondoljátok, hogy jöttem a törvénynek és Prófétáknak eltörlésekre. Nem jöttem, hogy eltöröljem, hanem inkább, hogy azt betöltssem. Mert bizony mondom néktek, hogy míg az ég és a föld elmúlik, egy kis jóta vagy egy pontocská el nem múlik a törvényben, mígnem abban mindenek bételjesíttetnek.“ A legnagyobb gondolkodó, ki valaha élt, Kant, die Religion című munkájában a bibliáról ekképen ír: „Nun kann man freilich nicht in Abrede ziehen, daß wer ihrer Lehre folgt, und das tut, was sie vorschreibt, allerdings finden wird, daß sie von Gott sei, und daß selbst der Antrieb zu guten Handlungen und zur Rechtschaffenheit im Lebenswandel, den der Mensch, der sie liest, oder ihren Vortrag hört, fühlen muß, ihn von der Göttlichkeit derselben überführen müsse, weil er nichts anders, als die Wirkung von dem den Menschen mit unmöglicher Achtung erfüllenden moralischen Befehle ist, welches darum auch als göttliches Gebet angesehen zu werden verdient.“ (Ausg. Reclam S. 120.)

Zsidó elemi népiskolát, hol azt a bibliát tanítjuk, mely a munkát 6 napon ép úgy kötelezővé teszi, mint az egy napi munkaszünetet; a ששת ימים תעבד, a hat napon át dolgozzál מצות עשה, vallásbeli törvény; a bibliát, mely hygiéniai törvényeivel jóval megelőzte a modern hygiéniát; a bibliát, mely azt tanítja, hogy a napszámosnak bérét a munkanap végével fizessük ki; az özvegyet, árvát ne sanyargassuk; az idegenből közénk letelepedettet ne vezessük évútra; mérlegünk legyen igaz; hogy Isten az embert szabaddá teremtette; hogy a szolgálalkút fülénél szegezzük az ajtófélfához; hogy a szegényen segítsünk; hogy ne vágjuk le a téhenet borjával egy napon; azt a bibliát, mely

elsőnek tanítja a szeretetet; a magasztos, fenséges, isteni szeretetet; a szeretet tanát, melyet elvitatnak tőlünk, hisz nem a mi vallásunkat nevezik a szeretet vallásának.

E pontnál legyen szabad a tisztelt kartársak becses figyelmét egy elsomorító jelenségre irányítanom abból a célból, hogy ezentúl még hathatósabban fáradozzunk egy tévtan terjedésének meggátlásán. Sokszor halljuk, hogy társaságokban, hol nem mindig éppen a legujabb divatról, vagy a legfrissebb politikai szenzációról esik szó, művelt zsidó nőket, sőt férfiakat is zavarba hoznak, ha valaki azt mondja: de a szeretetet mégis csak Jézus tanította elsőnek! Mondjuk ezt el növendékeinknek és üssük fel nekik Mózes III. könyve 19. fejezetének 18. versét, mely így hangzik: „Ne állj boszút és ne őrizz bántalmakat polgártársaid ellen, hanem szeresd felebarátodat, mind tenmagadat. Én vagyok az Örökkévaló.” Ez a legfőbb erkölcsi tanításokat tartalmazó 19. fejezet ugyis anyaga minden zsidó iskola bibliai tananyagának. De ne elégedjünk meg a tanításával, hanem gondoskodjunk róla, hogy kitörülhetetlenül véssük gyermekeinknek emlékébe a könyv, a fejezet és a vers számát, hogy azonnal rányithassunk a megfelelő versre, ha a szeretet tanának prioritását bárki el akarná tőlünk vitatni; hisz a tudományban sokszor századokig tart a késhegyig menő harc afölött, hogy ki alkalmazott először pl. egy gőz- vagy villamos gépre ilyen vagy amolyan alakú csavart; vagy ki látta elsőnek a mikroszkop alatt ezt vagy azt a bacillust. A III. osztálytól fogva fölfelé az iskolai év folyamán többször kérdezzük: Hol van megírva **וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כָּמֹךָ** és szeresd felebarátodat, mint tenmagadat? És a gyermekek feleljenek karban és egyenkint: „Mózes III. könyve 19. fejezetének 18. versében.” A középiskolák felsőbb osztályaiban tanító hittanító és hittanár urak pedig, mikor a különféle vallások magváról, alapjáról, lényegéről, az erkölcsről szólnak, olvassák el az osztálynak Mark evangyélioma 12. részének 28., 29., 30., 31., 32. és 33. következő verseit: „És mikor előállott volna egy az Irástudók közül, ki hallotta vala az ő vetekedésüket, és tudja vala, hogy ő azoknak jól felelt volna, megkérde őtet, mondván: Melyik minden parancsolatok között az első? Jézus pedig felele neki: Minden parancsolatok között az első ez: Halljad Izrael: A mi Urunk Istenünk egy Úr. Szeresd azért a te Uradat Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és teljes erődből. Ez az első parancsolat. És második hasonló ehhez: Szeressed a te felebarátodat, mint magadat! Nincsen más ezeknél nagyobb parancsolat. Akkor mondá neki az Irástudó: Jól vagyon Mester! igazán mondád; mert egy az Isten és nincsen más ő kivüle. És szeretni őtet teljes szívből, teljes elméből, teljes lélekből és teljes erőből, és szeretni embernek felebarátját, mint magát, sokkal nagyobb minden áldozatoknál.” Az irástudó is, Jézus is zsidók lévén, mindkettő ajkán élt a **שמע** és **וְאָהַבְתָּ**, mint azt ma is bármelyik 3–4 éves, tehát még nem is tanköteles zsidó gyermek el tudja recitálni; Jézus azonnal el is mondta, az irástudó pedig teljesen megelégedett, midőn Jézustól hallotta, hogy az Isten egyetlenegy és a szeretet az ő legfőbb parancsa.

A zsidó elemi népiskola a bibliából, tehát az erkölccstan ősforrásából, tanítja a hitet, fejleszti az erkölcsi jellemet, acélozza az akaratot. A bibliából, mely ugyanoly képzeletet meghaladó számban nevelt erkölcsi herosokat, mint aminő számban martirokat. A nagyok közül csak a nagy Hillélt említem, ki az összes volt és leendő ethikai alapelveket, az összes erénytanok főszabályát ebben a rövid öt szóban fejezte ki: **דַּע לֹא תַעֲבֹד** „mit nem akarsz, hogy neked tegyenek, ne tedd másnak.” Ha igaz, mit Tóth Béla állított, hogy nem nagy ember az, kiről szálló-ige nem maradt fenn, akkor Hillél nagysága és vele a zsidó éthika fönsége mellett bizonyít az a tény, hogy az ő laconicus erkölcsi alaptételét a világban vezérszerepet vivő hatalmas két nemzet verses szálló-igében fejezi ki; a német így: „Was Du

nicht willst, daß man Dir tu', füge auch keinem andern zu;" a francia pedig így: *Ne faites pas à autrui, que vous ne voules pas qu'on vous fit.*" De még jellemzőbb, hogy a jelenkor egyik legnagyobb és méltán legcsodáltabb szelleme, az író, a költő, a filozófus, a paedagógus Tolstói sem tudott más erkölcsi alapelvet formulázni; Ellen Key, „Das Jahrhundert des Kindes“ című munkájában idézi Tolstói következő szavait; „Wenn ich einem Kinde die Grundzüge der religiösen Lehre darzustellen hätte, die ich für die Wahrheit halte, dann würde ich ihm sagen: Wir sind in diese Welt gekommen und leben hier, nicht durch eigenen Willen, sondern durch den eines andern, den wir Gott nennen. Darum handeln wir nur dann recht, wenn wir dem Willen dieses Wesens folgen. Dieser Wille besteht darin, daß wir alle glücklich seien, aber um dieses Ziel zu erreichen, giebt es nur ein Mittel: daß jeder Mensch gegen den andern so handelt, wie er wünscht, daß andere gegen ihn handeln mögen.“ Majdnem két ezreddel előzte meg Hillél Tolstóit eme tanításában

A zsidó iskola a szertartások tanításával, a sokaktól lekicsinyelt úgymondott, külsőségek magyarázásával is erősen és nagy mértékben fejleszti növendékeinek erkölcsi jellemét; midőn például az imaszíjakról szóló bibliai verseket tanítjuk, elmondjuk magyarul, mit a filaktériák felöltése előtti ima oly szépen fejez ki: *וצונו להניח על היד* és megparancsolta nekünk, hogy a kézre tegyük a kinyújtott kar emlékére, és mert a szív átellenében van, hogy ezáltal alá vessük szívünk minden vágyait az ő szolgálatának, dicséртessék az ő neve. És a fejre, az aggyal szemben, hogy a lélek, mely agyamban van, és a többi érzékem és erőm mind hódoljanak az ő szolgálatára, dicséртessék az ő neve. Vagy midőn a sátor történeti vonatkozásán kívül azt is elmondjuk, hogy a hét napos ideiglenes lakásul szolgáló sátor a rövid, 70 évig is alig tartó, földi élet jelképe; nincs tehát mivel büszkélkedni a földi vándor úton; vagy mikor a szabadság ünnepét magyarázzuk és elmondjuk, miért kell a legparányibb kovászos. erjedésbe menő anyagot oly nagy gonddal eltávolítani és hozzá fűzzük azt is: látjátok, kedves gyermekek, így kell ártatlan lelkektől is távol tartani minden legcsekélyebb bünt, vétket, hogy lelketek tiszta maradjon, mert az ember csak akkor igazán szabad, ha az isteni törvénynek engedelmeskedik. Így tanítunk, nevelünk a ceremóniák segítségével is, mert: „Alle religiösen Gebräuche haben symbolische Bedeutung, aber weitauß am meisten von ethischen Ideen“ — mondja „Die Ethik des Judentumes“ nagynevű szerzője, Lazarus.

E módon és minden más rendelkezésünkre álló lehetőséggel azon vagyunk, hogy a jót, az üdvöst, mire a gyermeket szoktatjuk, ne azért tegye, mert neki előnyt vagy élvezetet nyújt, hanem azért, mert embertársainak javát mozdítja elő, mert a kötelesség parancsolja, és leginkább azért, mert Isten akarja. A gyermeket úgy irányítjuk, hogy gondolatát, érzését, akaratát és cselekedetét vallásos zománc vonja be; hogy ha kísértetbe jön, eszébe jusson „hogyan cselekedjem ezt a nagy gonoszságot, hisz vétkezném Isten előtt.“

A biblia, a zsidó iskola, a zsidó erkölcs mellett bizonyít a számok rideg logikájú tudománya, a statisztika is, még pedig annak a legszomorúbb része: a büntetőügyi statisztika, melynek sötét, komor felhőit áttörve, fényözönnel, glóriával övezi a nap, a tiszta erkölcs napja Izráelt.

Az iskoláról a talmud így nyilatkozik:

אסור לדור בעיר שאין שם מלמדי תינוקות (מנהד י"ז)

tilos oly városban lakni, hol iskola nincs.

„Iskolát beszüntetni még akkor sem szabad, ha költségén a szentek szentélyét akarnák felépíteni.“ A hazai törvények szelleméből is következik, hogy felekezetünk ne csak tartsa fenn meglevő iskoláit, de fejlessze a meglevőket, és teremtsen újakat; hisz a felekezetnélküli állam a felekezetnélküliség törvénybeiktatásával egyidejűleg a gyermekek vallásáról is törvényt alkotott.

*

„Ha az uralkodó korszellem száll meg, de romboló módon, ne hagyd el őrhelyedet; az őrhelyek az iskolák, a városi örök pedig a tanítók a talmud szerint.“

De nemcsak a vallás-erkölcsü jellemképzés és a jó akarat nevelésével állja meg helyét a mi zsidó elemi népiskolánk, hanem a maga egészében is. Az alkotmányos aera óta még minden vallás- és közoktatásügyi miniszter a zsidó iskolákat a legjobbak közé sorozta évi jelentésében; a legújabb népoktatásügyi törvény alkotása előtt tartott ankétek egyikén *Antal Gábor* ref. püspök pedig úgy nyilatkozott, hogy a zsidó elemi népiskola feltétlenül a legjobb az országban. Nemzetiségi vidéken, hol állami iskola nincs, de van zsidó iskola, az az egyedüli mentővára a magyar nyelvnek.

A zsidó iskola mindenkép teljesíti kötelességét: a haza és a felekezet iránt; egyesületünk fennállása óta szintén buzgón fáradozik a zsidó-magyar iskola niveaujának korszerű emelésén, fejlesztésén és mindig két csillagtól vezeteti magát: haza és felekezet. Mi tanítók tudva tudjuk, hogy csak ekkép működve közeledünk amaz ideál felé, hogy vallásos, erkölcsös, felekezetükért, felekezetük tanügyeért áldozni tudó és akaró zsidó magyarokat neveljünk, kik tudnak áldozni tehetségükkel, intelligenciájukkal, leleményességükkel, előrelátással, pénzzel, hisz a zsidó hitközségek csak áldozatok árán tarthatták fenn intézményeiket; mi tanítók jól tudjuk, hogy *אמן* nevelni, *אמת* igazság és *אמונה* hűség, hit egy gyökből származik. Mi át vagyunk hatva hivatásunk magasztosságától és tudatosan fáradozunk az Egyért,

„akinek mása nincsen.
Az Egy, aki nagy, aki bölcs, ki jó,
Öröktől van és örökké való,
Aki teremtett földet és eget,
Holdat, napot és csillagsereget,
Kinek szavára lőn a nappal, éjjel,
Erősségtől tengert választá széjjel,
Kinek szaván lett hajnal és szürkület,
Aki elhintett maghozó füvet,
Aki teremtett vadat és halat,
Embert formált szempillantás alatt,
Az egy, ki minket rabságból kimentett,
Aki velünk csodákat szüntelen tett,
Az egy, ki bennünket sohsem hagy el,
Mert a választott népe — Izrael.“

(Fehér J. „Súr leánya“ IMIT Évk. 1908.)

Eger.

Biedermann Adolf.

A népiskolai osztályozás és záróvizsgálatok eltörléséről.

Irta: *Biró Samu* székesfővárosi tanító.

Az emberi társadalom sokféle — és nem mindig helyeselhető — szempont szerint való tagolását már az iskolában feltalálhatjuk. Kor, vallás, vagyoni viszony, testi- és szellemi fejlettség vagy foglalkozás a gyermekek csoportosításának főbb szempontjai. Ezekhez járul aztán a magaviselet, és az egyes tanítási tárgyak tudása szerint való megkülönböztetés, melyet röviden osztályozásnak szoktunk nevezni.

Szükséges-e az osztályozás? Ha erre a kérdésre felelni akarunk, előbb a népiskolai nevelés-tanítás végcélját kell körvonaloznunk. A népiskola legfőbb feladata, sőt egyedüli rendeltetése jó erkölcsü és a gyakorlati életben nélkülözhetetlen ismeretekkel bíró emberek nevelése. Az iskolás gyermekeket ide vinni, erre képesíteni, viszont a növendékeknek ide eljutni okvetlenül *kell*. Másodrendű kérdés aztán az, hogy az iskola hatása, a tanító nevelő-tanítói munkássága az egyes gyermekek lelkében és elméjében mily mértékben fogamzik meg és *mekkora* eredménnyel jár. Minthogy egy és ugyanazon tanítás,

tehát az osztály minden egyes növendékére *egyformán* irányított behatás mellett *különféle* eredmény, t. i. a tudásnak különböző foka lehetséges: bizonyos, hogy a tudás vagy tudatlanság mindig individuális okokra vezethető vissza. Ha ez így van, akkor jogosan támadhatnak aggályaink az osztályozás igazságos voltára nézve is, mert a tudás kifejezésre juttatása vagy bemutatása, már t. i. a gyermek részéről, tisztán egyéni tulajdonságoktól függő, úgy, hogy egy egységes feltétel szerint osztályozni nem is lehet, legalább igazságosan nem lehet. Testi és szellemi erő, az érzékszervek épsége, származás és környezet, szókinés, hang, beszélőtehetség, táplálkozás, idegrendszer, tisztaság, ápolás, házi nevelés és momentán hangulat szerint változik a gyermekek tudásának megnyilatkozása.

Az osztályozás elhagyásának fontosságát, sőt szükségét lélektani, iskolai, gyakorlati és gyermekvédelmi vagy humanus okokkal akarom bizonyítani.

I. Már az a tudat, hogy a feltett kérdésre adott egyes vagy összefüggő felelet szerint változik a növendéknek az illető tantárgyból nyerendő osztályzata, a gyermek kedélyében, egész lelkében olyan nyugtalanságot és olyan kellemetlen hullámozást idéz elő, az érzékenyebbeknél a beszámíthatóság olyan csökkenését okozza, hogy az adott felelet szerint módosuló osztályzat minden inkább, csak nem a gyermek tudásának mértéke. De ezeken kívül a kérdés konstrukciója, a tanítónak a felelő gyermek iránt való érzése, az előbbi feleletek sikere vagy sikertelensége, egy esetleg akkor felmerülő fegyelmi eset is nyomot hagy a felelésre felszólított gyermekben.

Az osztályzatra felelő gyermek egyénisége teljesen háttérbe szorul, sőt legtöbbször hamisan nyilatkozik meg. A vidor, pajzán, játszi kedélyű, ártatlan lelkű például felveszi a komoly, biztos tudású, minden gyermekdedséget nélkülöző tanuló álarcát és illuzóriussá teszi a jó tanító abbéli igyekezetét, hogy növendékei hajlamait, szokásait, tulajdonságait, lelkét, egyszóval egész *énjét* tüzetesen tanulmányozza és megismerje.

Nagy figyelmet érdemel továbbá az a hatás, melyet egy hibásan megállapított osztályzat a gyermek érzelmére tesz. A törekvő, kötelességét mindig híven és jó szándékkal teljesítő, az iskolát igazán szerető, lelkiismeretes gyermek ambícióját megnyesi, kedvét elveszi, akaratát megtöri és a tanító iránti tiszteletében kételkedővé teszi. És mindez csak azért van, mert a kis tanuló a felelés idején akár testi gyengeségből, akár pedig más okokból eredő érzelmi hatás alatt állott. — De hányat tesz elbizakodottá, önteltté egy szintén nem igaz, de rájuk nézve kedvező osztályzat.

Azt pedig senkisémm állíthatja magáról, hogy ítéletében infallibilis. K. G. dr. főgymnasiunai tanár, aki az I. osztályban latint és magyart tanít, a félévi osztályozások megállapítása után meghagyta az osztály első növendékének, hogy 65 növendéktársa osztályzatát állapítsa meg és mutassa be. Mindössze 24 esetben volt a fiú osztályozása a tanáréval teljesen azonos; akárhánynál azonban igen nagy eltérés, hat gyermeknél pedig ilyenforma különbség volt: fiú: 2, 2, tanár: 4, 3, vagy fiú: 2, 2, tanár: 3, 4. A derék tanár nem áttallotta bevallani, hogy: „*hat esetben be kellett ismernem, hogy az én ítéletem nem volt igazságos.*” (Gyermekvédelmi Lap.)

II. Az iskola szempontjából igazán semmi szükség az öt fokozatú osztályozásra. A népiskolai tanítási anyag kis terjedelme a tudásnak öt kategóriába való elosztására nem is elegendő és az oly finom megkülönböztetésre, mint pl. *kitünő* és *jeles*, nem is alkalmas. 21 éves tanító vagyok és az osztályozásnál mindig a gyermeket tartottam szem előtt, mégsem tudnám megmondani, mi kell ahhoz, hogy egy II. osztályú tanítványom a magyar nyelvtanból kitünőt és mi ahhoz, hogy jelest kapjon.

Az iskolai munka bensősége — szerintem — szintén veszít az osztályozás által, mert hiszen a gyermek tudását és — hogy úgy mondjam — a

tudás individuálitását, de még a gyermek általános képességeinek fokát sem lehet számokban kifejezni.

És melyik tanító nem ad nekem igazat, ha azt állítom, hogy az osztályozás nyüge valósággal meglazítja a tanító és növendékei közti szeretetteljes, bizalmas és ideális viszonyt. — Sohasem felejttem el egy igen kedves, jólelkű leánytanítványomnak azt a sírva tett szemrehányását, hogy: „Miért kaptam én földrajzból 3-ast, hiszen én úgy szeretem a tanító bácsit.“ De az osztályozás még az osztálytársak közötti jó viszonyt is károsan befolyásolja. A klasszifikációban megnyilatkozó különféleség az egy és ugyanazon korú, tehát egyúttal egyforma értelmiségű és lelkületű gyermekek egységén is rést üt, ami a gyengébb osztályzatokra nézve legalább is megszegyenítő.

Sokan fegyelmezési eszköznek tekintik és mint ilyent alkalmazzák is az osztályozást, bár én a fegyelmezés e módjában nem hiszek. De hiszen akkor ismét csak ott vagyunk, hogy az osztályzat nem igazi mértéke a tudásnak és így éppen arra nem szolgál, amire rendeltetett. Akár szeretetből való kedvezőbb, akár pedig a büntetési cézzal kiadott rosszabb osztályzás hamis képét adja a gyermekek tudásának és így még a legjobb szándék mellett is nem egyéb hivatalos hazugságnál. Ugyanennek kell tekinteni az írásra, rajzra, tornára, énekre és hittanra vonatkozó olyan kitünőt vagy jelest, amiket egy-egy jó növendéknek a bizonyítvány egyöntetősége kedvéért adományoznak.

III. Nézzük most már a kérdést a gyakorlati, tehát a mindennapi élet szempontjából. A szorgalmas, tehetséges és mindig jól felelő gyermek az iskola kedvencévé lesz. Kedvezőbb elbánásban részesül a tanító és növendéktársai részéről és ezzel kialakul benne az a tudat, hogy ez neki az ő kitünői miatt kijár. Pedig az élet ezt a teóriát akárhányszor meghazudtolja, a kis képzelődőt kijózanítja és az iskolát, nem egyszer, dezavuuálja. Hol marad ilyenkor az az elv, hogy az iskola és az élet között összhangot kell teremteni? És ki merné azt állítani, hogy a gyakorlati életben az boldogul jobban, akinek minden tantárgyból 1-ese van és nem inkább az, akinek pl. kézügyeséget vagy testi erőt adott a természet. De maga az élet nem is honorálja, annál kevésbé respektálja az iskolai bizonyítványt, mert bizony bennünket sem iskolai megítéltetésünk szerint helyezett el a sois és akárhány olyant ismerék, aki gunyolódva emlegeti tanítóját, aki ezt vagy azt a tehetségét és legjobb szándékát nem ismerte fel vagy tán félre ismerte. Szinte önkénytelenül eszébe jut az embernek Petőfi verse, hogy: „Diligenter frequentáltam iskoláim egykoron, Secundába ponált mégis sok számár professorom.“ Bizony ebben a „mégis“-ben is sok panasz és úgy látszik jogos panasz van.

Azt hiszem, nem is szorúl bizonyításra az az állítás, hogy a gyermek törekvése, akarata, szorgalma, figyelme, kitartása, lelkiismeretessége, pontossága és tisztasága feltétlenül elismerést érdemel. Már pedig akárhányszor áll az eredmény és a szándék egymással fordított vagy legalább is nem egyenes arányban. Ezt tehát az osztályzatban híven kifejezésre juttatni nagy méltánytalanság, ami még fokozódik akkor, ha a tudás kisebb foka testi okokra vezethető vissza. Legyen szabad állításomat egy példával illusztrálni. Mindennapi jelenség a gyermekeknél a garat- vagy orrüregében fegyülemelő mirigyestúltengés, az ugynevezett vegetatió adenoid, amire addig, míg egy németországi orvostanár fel nem ismerte, semmi figyelmet sem fordítottak. Nálunk csak rövid ideje méltatják azt a bajt kellő figyelemre, pedig egy országos nevű gégeorvos szerint a gyermekek 75% szenved benne. Ez a túltengés — írja egy kolozsvári egyetemi tanár, aki az ottani gyermekmenhely főorvosa — úgy elfajulhat, hogy „a torok felső része egészen eldugul, az orrlégzést akadályozza, a gyermekek tátott szájjal lélegzenek, a fül belső csőnyilásának eldugulása nehéz hallást eredményez. Az ilyen gyermek rendszeren álmosan és fáradtan ébred, kimerült; nem figyelhet; tátott szája különben is buta arc-

kifejezést kölcsönöz neki. Az iskolákban mindezekre nem figyelnek, hanem a gyermekeket ostobáknak és figyelmetleneknek minősítik és eszerint járnak el velük szemben.* Azt kérdezem most már, mi szükség van arra, hogy az ily gyermekek helyzetét, állapotát még az osztályozás ridegségével is súlyosítsuk, kivált akkor, mikor nem is a tehetség hiánya, (mert több tanítványomon tapasztaltam, hogy a vegetatív eltávolítása után olyanok e gyermekek, mintha kicserélték volna őket) nem akaratlanság, hanem egy anatómiai ok forog fenn.

IV. Ez a példa átvezet bennünket az osztályozás eltörlése mellett szóló azokra az érvekre, melyeket gyermekvédelmi vagy humanus argumentumoknak nevezhetnénk. — Két gyermek ül az iskolában egymás mellett. Az egyik gazdag szülők gyermeke, akit felébredése után azonnal megfürdetnek és akire, amint a fürdőszobából kijön, ott vár a kávé, tojás, vaj vagy mind a három együtt. Jó meleg téli ruhába bujtatják és e nem éppen kellemetlen előzmények után elvezetik az iskolába. A másik szegény, külvárosi, nyomorútt özvegyasszony fia, aki hajnali 4 óra óta tejet vagy Friss Ujságot hord ki, szegényes, hiányos gunyában jár, reggelire tán ideje sem volt. Vajjon lehet-e e két kis tanuló tudását egyforma mértékkel mérni és egy egységes feltétel szerint osztályozni? Nem. Lehet-e e két növendék figyelme, appercepciója, érdeklődése és munkája egyforma? És végül lehet-e e két gyermek tudásának megnyilatkozása egyforma? Az egyiket, amióta járni tud, folyton nevelik. Nevelik pedig vagy a nevelésre mindig ráérő és a neveléshez intelligenciájuknál fogva is értő szülők vagy hivatásos nevelők. E munkájukban az otthoni példaadás mellett segítségükre vannak az ifjúsági olvasmányok, Én Ujságom, színházak, amik által a jobb sorsban élő gyermek a testi erő és kényelem mellett szókincsre, sok fogalomra, beszélőtehetségre, jó modorra, egyszóval a tudás kifejezésre juttatásához szükséges összes eszközökre tesz szert. Feladatait, leckéit jól fűtött szobában és kifogástalan világítás mellett, nevelője oldalán készíti el. — Minő hátrányban van a másodiknak említett gyermek amazzal szemben, azt nem is kell kifejtenem, hiszen ez oly nyilvánvaló!

Bizonyos, hogy a gyermekek természetadta tehetsége és hajlamai közt általában nagy különbség van, hiszen a latin közmondás szerint is: „Non omnes potent omnia.“ De akkor ne állítsuk a gyengébbeket az osztályozással pellengére, ne tegyük ki őket a nyilvánosság előtt való vesszőfutásnak. Lám Németországban és Ausztriában a gyengétehetségű gyermekek iskoláira nézve miniszteri rendelet tiltja még a növendékek névsorának közzétételét is, nehogy ezt a Káin-bélyeget akárki is szemükre vethesse. A gyengébb tehetségű népiskolások tanulók is megérdemelnék ugyanezt a figyelmet. A tanulásban jobb előmenetelű gyermekeket pedig — osztályozás nélkül — hadd ösztönözze a munkára a tanítás és tudás iránt érzett tiszta, minden számítás és hiúsági gondolat nélkül való érdeklődés.

Végezetül még azt említem meg, hogy az osztályozás eltörlése esetén a gyermek eredeti hajlama, sajátos tehetsége, egyszóval egyénisége sokkal jobban kidomborodnék.

Az osztályozás kérdése oly szoros összefüggésben van az évvégi vizsgálatokkal, hogy bár emennek anyaga egy külön értekezésre való — mégsem hagyhatom egészen érintetlenül.

Nézzük a dolgot először a tanító, illetve a népiskola munkájának ellenőrzése szempontjából, mert erre valónak tartják általában a nyilvános vizsgálatokat, aminek pedig éppen legkevésbé felelnek meg. Ha a kérdést egyszerűsítjük, azt találjuk, hogy a nyilvános vizsgálatokon arról *vélnek* a szülők meggyőződni, tanított-e a tanító lelkiismeretesen, tehát tudnak-e a gyermekek eleget vagy nem,

Ha a növendékek feleleteit mértékadónak fogadjuk el, akkor minden vizsgálaton csak igennel kell a közönségnek felelni, mert a vizsgán általában minden gyermek tud, még az is, akinek az *oda már készen hozott* naplóban csupa „elégtelen“ van beírva. És ez jól is van így, mert mi szükség van annak a gyermeknek az ünnepi közönség előtt való megszégyenítésére, aki „elégtelen“ jegyeit akárhányszor huzamos betegség okozta iskolamulasztás, a családban előfordult ragályos nyavalya miatt történt kimaradás, a szülők alacsony műveltségi fokából eredő indifferentsmusnak köszönheti. Ezt tekintve a tanító felteendő kérdését a növendék készülségéhez, illetőleg készületlenségéhez méri, aminek meg az a következménye, hogy a felületesen és sokszor elfogultan gondolkodó szülő meg nem tudja érteni, miért bukott meg az ő gyermeke, mikor a vizsgálaton olyan jól felelt.

De érdekesebb ennél és a nyilvános vizsgáknak ellenőrzési alkalmul való lehetetlenségét még inkább feltűntető példa a felhozott eset megfordítottja. Az osztálynak szorgalomra és tehetségre nézve is első, de pl. beszédszervi hibában szenvedő növendéke felszólíttatván, nem egyszer alig tud összefüggő mondatokban, folyékonyan felelni, amit pedig a jelenlévők zöme a tudás kritériumának tart.

Ma, mikor a népiskolai növendék túiterhelésének megszüntetéséről, az idegességre való hajlandóság ellensúlyozásáról, testi és szellemi fejlődése feltételeinek megadásáról, munkája arányosabb beosztásáról gondolkoznak: *a vizsgálatok megszüntetése nem késhetik már soká.*

Könnyű volna kimutatni azt is, mennyit veszít a népiskolai tanítás intenzivításban az iskolai élet e kinövése miatt. Szemnek, fülnek tetszetős külsőségeket sokszor a lényeg rovására túlságosan ápolnak, ami alól még a legodaadóbb tanító sem vonhatja ki magát mindaddig, míg a hivatalos körök is annak nem deklarálják a vizsgálatot, ami t. i. látványosságnak. Sokra ugyan most sem becsülik, mert hiszen például egy gyermeknek a vizsgáról való elmaradása, mint ez már konkrét esetekben ki is mondatott, *semmiféle jogi következményekkel nem jár* és a növendéknek a felső osztályba való belépését ez éppen nem érinti.

Hát a szegény gyermek! Heteken át a vizsga jegyében él az istenadta; arról gondolkozik, arról beszél és álmodik. Nem akad-e meg egy szóban, nem jön-e zavarba; mit szól majd a néni, ha őt a negyedik padban látja; mind megannyi problémák, melyek a gyenge szervezetet lázas izgatottságban tartják. Mennyi rettegéssel ül a próbairás elkészítéséhez! Reszket minden ízében, hogy az öreg „B“ túlvastag ne legyen, vagy a kis „m“ egyik lába hosszabb ne legyen két társánál; és ha végre ezen a tűzpróbán is túlesik, akkor derül ki, hogy akármelyik irkájába is szebb betűt vetett, mint erre az aranykeretes lapra, melyet csak sok verejték árán tudott teleírni.

A vizsgálatoknak mai formájukban való fenmaradását óhajtó, de a szakörökben kisebbségben lévő tanférfiak azt is szokták említeni, hogy adjunk módot a szülői háznak az iskolával való érintkezésre. No hiszen, ez a leggyengébb érv, mert aki az iskolával, vagy gyermeke tanítójával az érintkezést csak erre az egy esetre szorítja, az az érintkezés szükségességét nem ismeri el, de én úgy tudom, hogy éppen akkor van a tanítónak a szülőkkel való érintkezésre *legkevesebb ideje.*

Legjobb volna a tanév végét a tanultak sokszor való ismétlésére felhasználni, mert talán sehol nem áll olyan igazán az a közmondás, hogy: „Ismétlés a tudományok anyja“, mint a népiskolában. Bizzuk az ellenőrzést a tanfelügyeletre és az iskolaszékre. Ezek látogassák az év végén az iskolákat minél többször, győződjenek meg az ott folyó munkásságról, hallgassák ki a növendékeket, kiket a sok látogatásból alaposan megismernek. A tanévet pedig zárjuk be egy — az istentisztelet után tartandó — ünnepéllyel, melyen a

jutalomkönyvek és bizonyítványok kiosztása mellett legyen ének, testgyakorlás és játék.

Okfejtésem végére érve, szenteljünk néhány percet annak a vizsgálatára, hogy mennyiben változnék és hogyan alakulna a szituáció az osztályozás kényszere nélkül. A tanító a tanítási év végén, az egész év alatt szerzett benyomásai és nem egy-két amúgy sem megbízható szám alapján csak azt állapítaná meg a növendékekről, hogy tudásban fejlődtek-e annyira, amennyi a következő osztály tanítási anyagának megértéséhez és befogadásához szükséges, vagyis hogy a magasabb osztályba járásra kellőleg előkészültek-e: igen vagy nem. Ezt pedig lapidáris rövideggel pl. így fejezné ki: „X. Y. a III. osztály tanítási anyagából *megfelelt* vagy *nem felelt meg*. Legfeljebb a magaviseletbeli osztályozást tethetők még ki. Részemről csak azt fűzném még hozzá, hogy a „Jegyzet“ rovatba azt a tanítási tárgyat (de csak *egy*) megjelölhesse a tanító, amelyben a gyermek gyenge. anélkül azonban, hogy a növendéknek javító vizsgára kelljen mennie, azért hiszen mi tanítók jól tudjuk, hogy a javító vizsgálat nem egyéb önámításnál. A „Jegyzet“-ben tett figyelmeztető észrevétel a felsőbb osztály tanítójának útmutatásul szolgálhatna.

Aki az Értesítő kiosztás, vagy vizsga idején az iskolákból kitóduló apróság arcát megfigyeli és látja, hogy egy nem várt 3-as milyen izgalmakat kelt a gyenge gyermeki szívben és hány gyermek álmát rontja meg az osztályozási időszak közelsége: az egyetért velem az osztályozás eltörlése kérdésében és velünk tanítókkal alig várja az időt, mikor a bizonyítványokban a gyermek készülségére nézve csak igen vagy nem-mel kell felelni.

Tegyük az iskolát a kis gyermekek kedves helyévé, második otthonává, ahová minden vonakodás és félelem nélkül, csupa szeretetből mennek, hogy az iskolai csengő hangja lágy, kedves zeneként hasson gyermek lelükbe, melyet nehezen, szívrepesve várjanak és ott bent, az iskolai falakon csüngő képek elevedjenek meg és mint megannyi hűséges játszótárs övezzék azt a kis társaságot és ne bolygassuk lelkinyugalmukat fürkésző tekintettel és ne zaklassuk őket tudásuknak a notesz részére való számonkérésével, akkor csupa vidor, derüs, mosolygó ábrázatú, egymással szemben is egyforma igazi gyermek-tanítványunk lesz. Ezt követeli tőlünk *a gyermekek százada*.

A megelégedésre való nevelés.

Felolvastatott a közp. választmánynak 1908 május 18.-án néhai *Léderer* Bernát és neje *Sváb* Mária emlékére tartott ünnepélyes ülésén.

(Folytatás.)

V. A megelégedésre való nevelésről.

Az előbbi fejezetekből kiderül, hogy egyrészt a pszichologia különféle ágai, másrészt az anthropologia, a biologia, a gondolkodástan, az egyéni- és a közegészségtan, a szociologia, az erkölcstan és a széptan, a történelem a gyermek- és a felnőtt egyéni és társadalmi neveléstanának legfontosabb *segédtudományai*, amelyeken a neveléstan elvei és szabályai alapulnak. Azért nagyon természetesnek tartom, hogy a 20-ik század néptanítói nemcsak fizetésüknek fel-emelését, hanem kiképzésük bővítését is kérik, mert nincs szerencsétlenebb lény a földön, nincs elégedetlenebb munkás a világon, mint oly tanító, kinek nincs kellő kedve hivatásához, kinek nincsenek alapos és elégséges ismeretei nagy feladatának öntudatos megoldásához.

De tekintetbe véve, hogy t. olvasóim mind derék, művelt tanítók, kik a neveléstanban már jártasak és figyelembe véve, hogy a nekem átengedett szűk tér miatt csak a legfontosabbra kell szorítkoznom és végül, hogy az előző fejezetekben a nevelés szabályait alkalmilag már felemlítettem: ezen fejezet alapos tárgyalásáról le kell mondanom.

A.

1. Beszéljünk mindenekelőtt az **ápolásról**. A jelenlegi ujítások, hogy az iskolai épületek az új tantervek és a higiénia követelményeinek megfelelnek, hogy a tanárok a képző *intézetekben* a sexualis kérdést, a túlterhelés rosz következményeit, az egészségtant tárgyalják, hogy a tornatanítást, a játékokat, a kirándulásokat a népiskolákba hozzák, hogy az egészségtant most sok tanítóképzőintézetben okleveles orvosok adják elő, hogy a nőegyesületek az anyáktól már az egészségtan és a neveléstan ismeretét követelik, hogy a gyermek számára játéktereket, iskolai fürdőket létesítettek, hogy a társadalom a szegény, sőt nyomorék gyermekek táplálkozásáról, ruházásáról, tanításáról, neveléséről, üdüléséről gondoskodik: örvendetes tanuságot tesznek arról, hogy a jelenben az egészség fontosságáról és a gyermekek természetes ápolásának szükségességéről már minél szélesebb társadalmi körökben vannak meggyőződve. És ez igen örvendetes tény. Beteg testben ritkán él egészséges, megelégedett lélek; beteg embernek képzei is betegek, cselekvései esztelenek, önkénytelenek.

Az államok felhasználják a villamosságot, a napi sajtót a szükséges tudás terjesztésére. De a pedagógiai ismeretek, az egészségtani és az erkölcsi ismeretek elterjedése és a természetes élet művészetének gyakorlása még sok kívánni valót hagy hátra és nagy kár, hogy ezen ismeretek fontossága még nem igen hatott az alsó néprétegekbe és hogy az állam és a mindenkori *kormányok* a nevelés és közoktatás terén még mindig túlságosan takarékoskodnak.

Boldogult *Rudolf* trónörökös, mint egy Bécsben tartott anthropologiai kongresszus védnöke, megnyitó beszédében ezeket mondotta: „Minden állam legdrágább kincse állampolgárainak egészsége.“ Beteg és ideges ember ingerlékeny és mindig elégedetlen. A statisztika azt mutatja, hogy a bűnösök 80 százaléka nem egészséges testü.

2. A *család*, az *iskola* és a *társadalom* minden egyes intézménye teljesítse a gyermek testi nevelése iránt tartozó kötelességét. A *szülők*, a *tanítók* gondoskodjanak arról, hogy a gyermekek, amennyire lehet, ifjuságuk napjait *örömben* és *megelégedésben* töltsék.

Nemcsak a gyermekek kötelessége a szülők és a tanítók megelégedését elnyerni, a szülők és a tanítók még inkább kötelesek arra, nekik hivatásuk, hogy a gyermek testét és lelkét úgy ápolják, hogy ezek is meg legyenek elégedve a szülők és a tanítók nevelési módjával. Ha a nevelés és ennek keretében az ápolás a természet és a pedagógiai törvények szerint valóságossággal, szeretettel és türelemmel történik, akkor a felserdülő ifjuság javára, boldogulására, a szülők és a tanítók örömeire és a közjólét felvirágozására fog válni. Már a Szentírás mondja: „Ti apák, ne ingereljétek haragra gyermekeiteket, hanem Isten iránti félelemre neveljétek őket.“ „Ti apák, ne keserítsetek el gyermekeiteket, hogy félénkek ne legyenek.“

3. Ambár a beteg embernek nagyon nehezebbre esik, hogy sorsával megelégedett legyen, de azért tapasztalatból tudhatjuk már, hogy a hit, a remény, az okosság arra buzdítja a beteget, hogy szenvedéseit türelemmel viselje, elégedetlenségét elnyomja, háborgó lelkét megnyugtassa.

Hány gyermek szökéséről, öngyilkosságáról hoznak az ujságok szomorú hirt azon megjegyzéssel, hogy ezen szerencsétlen gyermekek szülőiknek vagy tanítóiknak túlságos szigorúsága, természetellenes nevelése következtében elégedetlenek voltak és az így fellépett kényszerképzetek hatása alatt drága életfonalukat erőszakkal idő előtt elvágják.

4. Nemcsak a *családnak*, hanem az *iskolának*, az *államnak* és az egész *társadalomnak* kell oly intézkedéseket életbe hívnia, melyek a szülők egészség-

tani ismereteit kibővítsék, a gyermekek iránti szeretetet előmozdítsák és az egész ifjúságot a higiénia legszükségesebb követelményeiről felvilágosítsák.

Lásd: „Az ápolás módszere“ és „A társadalmi pedagogia c. műveimet.

B.

1. A megalégedésre való nevelés második eszköze a *jó példa*. Értekezésem II. fejezetében a megalégedés okait soroltam fel. A nevelőnek ezeket, mint nevelő eszközöket, fel kell használnia. Az egészséges test, a kellő ápolás, a jó példa a megalégedésnek legtermészetesebb oka, kútforrása. A példa pedig ez esetben úton-útfélén minden pillanatban található, minthogy a megalégedés és az elégületlenség kifejezést nyernek az *arckifejezések*, a *sírás*, a *nevetés*, a *test mozgásai*, a *beszéd*, a mindennapi *cselekedetek*, az *öngyilkosságok* által.

A család, az iskola, a környezet, a társadalom, a napilapok, a történet, az irodalom számtalan jó és rossz példával szolgálnak ezen két lelki állaputra vonatkozólag. Ha a nevelőtényezők tekintetbe veszik, hogy ezen két lelki állapot kifejezései láthatók, hallhatók, olvashatók és hogy az ifjúságnál az *utánzási* ösztön nagyon erősen van kifejlődve és már a csecsemőnél kezd működni és hogy ezen mozgásokkal az ember visszaidézi egyszersmind a megfelelő érzelmeket és képzeteket és hogy az *érzelmek a tetteknek* legerősebb rugói, akkor kötelességüknek fogják ismerni valamennyien, hogy arról gondoskodjanak, hogy az ifju nemzedék, amennyire csak lehet, erkölcsös példát lásson és halljon mindenhol és erkölcstelen példáktól minél inkább mentve maradjon.

2. A *család*, sajnos, nagyon gyakran nyújtja a veszekedés, az elégületlenség rossz példáit. A férj és feleség, a szülők és gyermekek, a háziasszony és a cselédek közt előforduló viszályok semmiképpen sem gyakorolnak jó hatást a fiatalság kedélyére. A vallástalanság, az irigység, a harag, az élvezetvágy, a torkosság, a kéjhajhászat, a kártyaszennvedély, a pazarlás, az idegesség nagyon is elterjedt rossz példái okozzák az elégedetlenség továbbterjedését. A megalégedés ritka virágja csak oly családban fog díszelni, amely az ifjúságnak a vallásosság, a munkásság, az emberszeretet, a gyermekszeretet, a takarékoság, a lemondás, a nélkülözés szép példáit nyújtja.

A nagy szigorúság, a rossz ápolás, a gyermekekkel való embertelen bánásmód és általában az elégedetlenség megnyilatkozásai szomorú, marandandó benyomást tesznek, ami a gyermek egész életére kedvezőtlen, majdnem kitérülhetetlen hatást gyakorol.

3. Az iskolának nemcsak oktatni kell, hanem nevelni is, még pedig nemcsak szavak, hanem *tettek* által. A tanulók iránt tanúsított szeretet, érdekes oktatás, részrehajlatlanság, igazságosság, általában a tanítók *egyénisége*, a bölcs fegyelem, a tanulók közti szeretet felkeltése által sikerülni fog a tanítónak tanítványait a megalégedésre nevelni. A tanító éreztesse lelkesülését, dicsérje és jutalmazza a szorgalmas, az erkölcsös tanulót, mutassa ki a vele való megalégedését és így már az utánzási ösztön következtében is fejlődni és erősbödni fog a gyermekben is ez a kedélyállapot. Oly iskolában, hol a tanító saját egészségi állapotával, hivatásával, fizetésével nincsen megalégedve, ott a megalégedés szelleme számüzve van, ott a tanulók nagyon gyakran fogják észrevenni, tapasztalni és érezni a tanító elégületlenségének nyilvánulásait, ami az ifjúság kedélyének nemesítésére mindenestre káros befolyással lesz.

4. A községben, a társadalomban, a közgyűlésekben is látjuk, halljuk és tapasztaljuk néha a megalégedés, a béke, az egyetértés, a vallási türelem, az emberszeretet jó példáit, de az elégületlenség, az izgatottság, a civakodás, a perlekedés, az intolerancia rossz példáit is. Csak emlékeztetjük olvasóinkat a

tiszaacszlári vérvádra, az ausztriai *Hülsner* perre, az ártatlan *Dreyfus* kapitány elítélésére és szenvedéseire, a *Zola*, híres francia író ellen irányult és a nemrég felújult embergyűlölő mozgalomra.

Ott, ahol kevesen mindenben bővelkednek, a nagy többség pedig nyomorral küzd, oly országban, hol néhány állampolgár kitűnik nagy tudománya által, míg a nagy tömeg, a nép tudatlanságban, babonában, erköcselenségben nő fel, ott, hol a kormány keveset vagy semmit sem tesz a közegészség, a közerköcsiség előmozdítására és a közszellem nemesítésére, a népműveltség elterjedésére, a balitéletek, a rossz példák kiirtására: ott a különféle társadalmi, testi, szellemi és erköcsi betegségek járványként dühöngenek, mint pl. a cholera, a typhus, a strajkok, a merényletek és e jelenségek elsősorban rossz, káros hatást gyakorolnak az ifjuság kedélyállapotára, az egész nép közmegelegedésére. Nagyon helyesen mondta *Somsich* volt képviselőházi elnök: „Szerezzük meg tehát mindenekelőtt függetlenségeink *feltételeit*. Legyünk szigorúak az *erköcsben*, *tanuljunk*, hogy műveltek, *dolgozzunk*, hogy vagyonosak és *tartsunk össze*, hogy erősek lehessünk.“

5. A példaadásra nézve is le kell mondanom a kimerítő tárgyalásról és azért csak röviden arra emlékeztetem az olvasót, hogy a példa legyen *általános, utánczásra méltó, serkentő, összhangzó, természetszerű és kulturszerű*. *Montesquieu* már az ő 1748-ban megjelent: „*L'esprit des lois*“ c. könyvében azt mondja: „Ma háromféle nevelésben részesülünk: szülőink-, tanítóink- és a nyilvános élet részéről. Az, amit nekünk az utolsó mond, első nevelőinek tanításait dönti le.“ Ezt a tapasztalatot még nagyobb mértékben kell a jelen korszakban tekintetbe vennünk. Az életviszonyok megváltozásával kell, hogy átalakuljon gondolkodásunk és nevelésünk is.

Az 1868. év óta minálunk sok történt az ifjuság és a nép oktatása céljából, de változtak a politikai viszonyok, az egyes ember öntudata, a vallási felfogás és az egész társadalom; új eszmék: a monizmus, a nemzetiség, az általános titkos választás eszméi léptek fel és az iskolának alkalmazkodnia kell az újabb követelményekhez. S valóban, külföldön már ez irányban reformálni készülnek az iskolákat.

Zürich városa pl. felszólította az egész tanítótestületet, hogy mindazon tanítók, kik a népiskola kulturszerű újításáért lelkesülnek, egyesüljenek egy bizottsággá és oly új *időszerű tantervet* dolgozzanak ki és terjesszenek fel, mely *a mai* életkövetelményeinknek megfelelően.

Munkájukat a városi hatóság természetesen anyagilag és erköcsileg támogatni kész. Már tíz évvel ezelőtt ajánlottam, hogy minden ház, minden lakás legyen iskola és minden iskola legyen egy nagy család, mely ne működjék *tanterv*, hanem *nevelési terv* szerint. Lásd: „*Állam és iskola, társadalom és iskola*.“ „*A példaadás módszere*.“ „*A 20. század neveléstudomány*“ c. műveimet.

(Folytatjuk.)

Léderer Ábrahám.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

b) Külföld.

A munka iskolája. Dr. *Kerschenteiner* György, müncheni városi tanácsos, figyelmet érdemlő előadást tartott az ez idejű Pestalozzi-ünnepélyen Zürichben, melyből a következő részt közöljük:

A tanulás iskolájából kell, hogy a munka iskolája váljék, mely egyenes folytatása az első gyermekévek játékskolájának. Nem mintha a mai iskola nem követelne elég munkát a gyermektől. De ez a munka legnagyobb részt *szellemi* munka és nem csekély *intellektuális* tehetséget tételez föl. Másodszor ez a munka nincs semmi összefüggésben a gyermek többi érdekkörével és harmadszor nincs tekintettel a többi emberekre. Amire az új iskolának szüksége van, az a *szellemi munka*

mellett a *kézimunka* tág mezeje. Mert ebben fog fejlődni az emberek tulnyomó nagy többsége. Szüksége van továbbá olyan munkaterületekre, melyek lehetőleg összefüggnek a szülők gazdasági és otthoni munkaköreivel, hogy a fonalak, melyeket az iskola sző, ne szakadjanak el naponta, mikor a gyermek leveti az iskolatáskát. Harmadszor olyan munkát kell végeztetni, mely az iskolatársak érdekében áll. Csak ha ez megvan, válhatik az iskola az állampolgári nevelés alapjává, amit eddig a *szavaknak* kellett elvégezni. Csak közös munkából lesz a közös feladatok, a közös célok alárendelésének érzése. Így kezdődik a szociális élet már az iskolában. Nem az ügyeségek miatt kellene a munkatermek, nem azért, hogy a nép fiai ne szokjanak le a praktikus munkáról, sem azért, hogy a gyermekek tudjanak jól gyalulni, fűrészelni, ráspolyozni, fűrni, varrni, szőni, főzni, nem azért sem, hogy szeressék meg saját munkájukat. Mert nem a könyv viselője a kulturának, hanem a munka, melyet az emberiség és valamely igazság szolgálatában kifejtünk. De szükség van erre a munkára a gyermekek különböző tehetsége miatt is. A műhelyben, a laboratóriumban, a konyhában, a kertben, a rajz'erebben, a zeneteremben minden gyermek megtalálja azt a munkát, melyet elbir. Itt dolgozik a gyenge az erős mellett és talál segítséget nála. Itt érezheti a kicsiny a kis munka, a nagy a nagy munka sikerének örömet és áldását. Itt nem kell mindenkinek mindent tudnia. Mert itt, hol a tiszta memorizáló munka teljesen ki van zárva, nem annyira a munka eredménye, mint inkább módszere a fontos. Itt érvényesül az egyéni tanítás követelése, mely mindenütt másutt csak üres frázis.

* * *

A tanító befolyása a tanulókra. A gyermekek szeretettel és tisztelettel néznek fel reánk. Ahogy gyengének és engedékenynek nem szabad lenni irányukban, épúgy ne legyünk hidegek, megközelíthetetlenek és közömbösek. Szívélyes viszony legyen tanító és tanuló közt. A tanító a szülőket helyettesíti az iskolában, keresse fel tehát a beteg gyermeket és szerezzen neki egy kis örömet. Beszéljen barátságosan avval, aki apját-anyját elveszítette. Legyen türelemmel és elnézéssel a gyengék iránt. Segítse azokat, akik otthon csak szükölködést és nyomort, civakodást és perpatvart találnak. Az összes gyermekek érezzék, hogy a tanító csak javukat akarja és jó barátjuk. Így a tanítói egyéniség láthatatlan befolyása révén megy végbe a gyermekek fejlődése. Végbemegy pedig lassan és észrevétlenül. A mag sem fejlődhetik egy éjjelen át virágzó és gyümölcsöt hozó fává. Azért legyünk türelemmel és óvakodjunk minden rezignált hangulattól, hogy nincs befolyásunk a gyermekekre, mert ez nem rögtön vehető észre. Az emberek nagyon követelők, vetésük eredményét mindjárt akarják látni és nem hisznek az önkénytelen és csendes befolyásokban, melyek pedig még a legtitkosabb, alig észrevehető lényeknél sem hiányoznak. De nemcsak az élő emberek hatnak nevelőleg a gyermekekre, hanem a mult ideális alakjai is, kikkel közvetlen szellemű összeköttetésbe lépnek. Azért jó ama régi pedagógiai elv, hogy a gyermekeknek nagy embereink jól megírt életrajzát adjuk kezébe hogy ezek utánzásra serkentsék őket. A példa jobban hat mint az előírás. („Württembergisches Schulwochenblatt.“)

* * *

Egy tanító hősiessége. A napilapok annak idején bő tudósításokban számoltak be arról a rémes tűzkatasztrófáról, mely Clevelandban egy népiskolában dühöngött és melynek 171 gyermek esett áldozatul. Rámutattak a borzalmas szerencsétlenség okaira is, mely elsősorban az iskolaépület könnyü tűzveszélyes építkezésében, tűzbiztos lépcsők hiányában és abban a körülményben leli magyarázatát, hogy az ajtók befelé nyitak és el voltak zárva. Amiről azonban senkisé sem tartotta érdemesnek megemlékezni, az ama páratlan hősiesség volt, melyet az iskolának egy *Upton* nevű tanítója tanusított. Mikor a tűz kiütött, ő ott maradt a lángokkal körülvett osztályában és 18 gyermeket dobott ki az ablakokon, kiket aztán lent felfogtak. A tűz megfogta az ő ruháját is, de ő ismét és ismét megjelent az ablaknál, égve és a füsttől befeketítve, egy-egy, gyakran ájult gyermeket tartva karjaiban, míg végre, mikor ismét egy gyermeket akart megfogni és annak karjai maradtak csak kezeiben, a réműlettől maga is elájult. Saját leánykáját nem tudta megtalálni, kétségbeesetten tűrni volt kénytelen annak borzalmas tűzhalálát. A tűzoltók később megtalálták *Upton*t a tűz okozta halálos sebekkel borítva.

Rózsa Ede.

EGYESÜLETI ÉLET.

Jegyzőkönyv.

Fölvétetett az Orsz. Izr. Tanítóegyesület „Paranya-Somogy-Tolna megyére terjedő köré“ nek 1908. aug. 10-én Marcaliban tartott körülésén.

Jelen voltak: Elnök: *Klingenberg* Jakab Pécs. Jegyző: *Kohn* Mór Pécs.

a) *Tanítók:* *Abrányi* Aladár Budapest, *Biró* Samu Budapest, *Braun* Mór Székesfehérvár, *Brüll* Soma Sásd, *Csukási* Fülöp Budapest, *Deutsch* Mór Adánd, *Gold* Adolf Marcali, *Herczka* Gusztáv Budapest, *Hermann* Sámuel Kéthely, *Kertész* Karolina Tolnatamási, *Lantos* Simon Dunaföldvár, *Lenkei* Szerén Lengyeltóti, *Löbl* Lipót Marcali, *Löwy* Nátán Barcs, *Mandl* Bernát Budapest, *Pártos* Károly Vasvár, *Róna* Jakab Boglár, *Rechnitzer* Samu Pusztakovácsi, *Reichmann* Izidor Nagyatád, *Rosenthal* Rezső Mohács, *Stern* Abrahám Budapest, *Spitz* Cecilia Bonyhád, *Szabó* Adolf Budapest, *Székely* Lajos Mohács, *Vázsonyi* Izidor Tapolca, *Weisz* Sándor Osztopán.

b) *Vendégek:* Dr. *Büchler* Sándor főrabbi Keszthely, *Berger* Miksa, *Braun* Jakab, *Büchler* Jakab, *Drucker* Mihály, *Déri* József, *Feiglstock* Adolf, Dr. *Gold* Samu, *Gold* Mariska Marcali, *Graf* Károly és neje Budapest, *Gut* Izidor Kéthely, *Jakobovics* S. *Löbl* Lipótné, *Löbl* Margit, *Landler* Jenny Marcali, *Markovics* Lajos Boronka, Dr. *Somogyi* Béla, Dr. *Révai* Adolf Marcali, *Lantos* Rózsika Dunaföldvár, *Klingenberg* Jakabné Pécs, *Szabady* Sándor Tótszentpál, *Wilhelm* Mór Lengyeltóti, *Wilhelm* József, *Wilhelm* Károly, *Weisz* Salamon Marcali.

1. *Klingenberg* Jakab, a kör elnöke, szívélyes szavakkal üdvözli a szép számban megjelent kartársakat és vendégeket. Első sorban hálás köszönettel adózik a *marcalii izr. hitközségnek és tantestületnek*, mint akik lehetővé tették, hogy tanácskozásunk színhelyévé azt a hitközséget választhattuk, melyből a magyar zsidóság egyik díszé és büszkesége, *Marcali* Henrik került ki. Köszönet és elismerés illeti főt. Dr. *Büchler* Sándor keszthelyi főrabbit, ki a gyűlést megelőző istentiszteleten oly hatásos szép beszédet mondott a marcali hitk. ujonnan épült díszes templomában. Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület közp. választmányának is köszönettel tartozunk, mivel jelen közgyűlésünkön egyik legjelesebb tagjával, *Mandl* Bernát budapesti tanárral képviseltette magát. Üdvözli elnök egyuttal az egyesület általánosán szeretett és tisztelt elnökét, *Stern* Abrahámot, ki mint vendég jelent meg körünkben. A kartársi szeretet megnyilatkozásának tekinti azt is, hogy testvéri szeretettel üdvözölheti a közgyűlésen megjelent *Szabady* Sándor ig. tanítót, a somogymegyei ált. tanítóegyesület érdemes képviselőjét.

Elnök ezután a jelenlegi helyzetről beszél. Az ismeretes új törvények érvényesítése folytán iskolaügyünk új fordulóponthoz ért. Milyen befolyással lesz az új irány a zsidó iskolára? Erre nézve azt mondja: „*bízzunk a miniszter úrnak azon ígéretében, hogy minden törvényes eszközzel azon lesz, hogy a zsidó iskolák, mint a magyarság hűséges terjesztői, fennmaradjanak, valamint azon megnyugtató ígéretében, hogy az érdemes zsidó tanítók állását és jogait mindenképen biztosítani fogja.*“ „A fődolog az, hogy egyetértés, béke és kölcsönös bizalom legyen a tanítók és iskolafentartók között. Tény az, hogy iskolai állapotaink ma sokkal jobbak, sőt fényesebbek azokhoz képest, amilyenek régebben — 40 év előtt — voltak. S ha kérdezzük, hogy kinek köszönhetjük e változást, első sorban azt, hogy a zsidó tanítónak most állása biztos, és hogy nem kell tavaszkor-őszkor holmijának roncsaival vándoréletet folytatnia, úgy az új korszak szellemének diadalai után talán első sorban az Orsz. Izr. Tanítóegyesületet kell említenem. Fennállásának 42 évi ideje alatt ez az egyesület céltudatos tevékenységet fejtett ki és bámulatos eredményeket ért el, úgy erkölcsi és szellemi, valamint anyagi tekintetben is. Ma az egyesület, hála a Mindenhatónak, oly tekintélyes faktor, mely befolyását érvényesítheti a törvényhozás

hatalmas fóruma előtt is, tehát olyan tényező, amellyel a hazai zsidóság minden pártjának számolnia kell. Legyünk tehát, k. kartársak, köszönettel és hálás elismeréssel a mi érdemes egyesületi vezéreink iránt és fejezzük ki hálánkat és ragaszkodásunkat *Kornfeld, Stern, Csukási* és a többi vezető férfiak iránt akképen, hogy hervadhatatlan érdemeiket jegyzőkönyvünkben megörökítjük. Tartsunk össze és hassunk oda, hogy az Orsz. Izr. Tanítóegyesület tovább is viruljon és áldásosan működhessék a beláthatatlan jövő legkésőbbi napjáig.“

Miután elnök a jegyzőkönyv vezetésére *Kohn Mór* pécsi tanítót, hitelesítésére pedig *Székely Lajos* mohácsi és *Róna Jakab* boglári tanítókat kéri fel, a közgyűlést megnyitja.

2. Dr. *Révai Adolf* a marcalii izr. hitk. képviselőjében lelkes szavakkal üdvözli a megjelent tanfőúrkat; szívből örül, hogy ezt a várost választották tanácskozásuk helyéül. A hitközség szíves vendégszeretettel ajánlja fel szerény hajlékát és midőn hitsorsosi őszinte ragaszkodással köszönti az idesereglett tanítókat, biztosíthatja egyszersmind őket, hogy a hitközség minden tagja lelkes szimpathiával fogadja kedves vendégeit. A Mindenható áldása kísérje a szép számmal megjelent tanítók tanácskozását.

Szabady Sándor, a marcalii és lengyeltóti tanítói járáskörök elnöke, úgy a maga, mint a somogyvármegyei ált. tanítóegyesület képviselőjében szíve melegével üdvözli a zsidó tanítókat, mint édes testvéreit. „*Egy mezőn dolgozunk*“, — mondja, — „*ugyanazt a magot vetjük: a hit és hazafiság magvait.*“ Szívvel-lélekkel együtt érzett a zsidó tanítókkal, midőn a mai ünnepélyen az Isten házába sereglett tanítók ajkáról hallotta elhangzani a magyar nép imáját. Testvéri szeretettel üdvözli társait, kívánja, hogy tanácskozásukat sikeres eredmény kísérje.

Mandl Bernát üdvözli a körülest, miután a központi választmány részéről azon kitüntetésben részesült, hogy az egyesület képviselőjében itt megjelenhetett. Kötelességének tartaná, hogy az egyesület hivatását főbb vonásokban ecsetelje, de miután a körülest egyesületünk elnöke személyes megjelenésével szerencsétlente, felmentve érzi magát ez alól és átadja a szót az arra hivatottabb elnöknek.

Stern Ábrahám szép beszédben üdvözli a körülest. „Nem várta, hogy szóra hívassék itt fel, de kötelességének érzi a felszólításnak engedni. A rövid idő, mióta a díszes elnöki tisztet betölti, az iskolai élet szempontjából igen fontos korszak volt. E fontos korszakot a két új tanügyi törvény létesítette. A 40 év óta tespedésben élő zsidóság még ma sem ébredt annak tudatára, hogy sorompóba álljon, hogy küzdjön a zsidóságért; hogy erősítse ezáltal a magyarságot. A zsidóság feladata mindenütt a vallás és erkölcsös élet terén a nemes eszméket terjeszteni, úgy, hogy a zsidóság évezredes kulturájával gyarapodjék a magyar nemzeti kultúra is. Ezt a hivatást első sorban a tanítóság teljesíti; a tanító útján vihetjük be az iskolába és az életbe a zsidó vallás eszmei tartalmát. E hivatás szolgálatában alakult meg az Orsz. Izr. Tanítóegyesület. De ennek csak úgy felelhet meg, ha minden tényező támogatja, ha az iskolát egész felekezetünk tiszteletben tartja, ha mindenki áldozni fog oltárán, miként a rómaiak hajdanta Veszta oltárán. Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület az egész zsidóságnak egyesülete, annak fejlesztése és erősítése minden zsidó tanítónak első kötelessége.“

Elnök az elhangzott üdvözlő beszédeket hálás köszönettel tudomásul veszi, egyszersmind a Kör nevében köszönetet szavaz *Csukási Fülöp* és *Biró Samu* fővárosi kartársaknak, kik az előző napon Balatonberényben fényesen sikerült művészestélyt rendeztek, mely az *Üdülő-telep* javára tetemes összeget jövedelmezett.

3. Jegyző jelenti, hogy a kört az ülés alkalmából üdvözölték: Dr. *Perls Armin* pécsi főrabbi Karlsbad, Dr. *Neumann Ede* főrabbi Nagykanizsa, Dr.

Flesch Ármin főrabbi Mohács, *Léderer* Ábrahám, nyug. kép.-igazgató Budapest, Dr. *Bánóczy* József tanítóképző-intézeti igazgató Budapest. *Kúti* Zsigmond, az „*Alföldi Kör*“ elnöke, Debrecen, *Barta* Lajos, izr. hitk. titkár Nagykanizsa, *Sasvári* Béla igazgató, *Hoch* József tanító Pécs, *Knopfler* Sándor, ny. igazgató Sátoraljaujhely, *Izr. isk. tantestület*, Szombathely, *Gömöri* Ármin tanító Kaposvár, *Nagy* József tanító Bezdán, *Schlesinger* József tanító Nagybajom, *Szabó* Sándor és *Fried* Samu tanítók Csurgó *Klein* M. József Simontornya. *Szini* Márk tanító Bonyhád, Dr. *Tormai*, járásbíró Mohács, *Singer* Hedvig tanítónő Babócsa.

A megtisztelő üdvözléseket a körülés hálás köszönettel veszi tudomásul. A mult ülés jegyzőkönyve, miután a kör tagjai azt az Értesítőből ismerik, felolvasottnak és hitelesítettnek tekintette a körülés.

4. *Löbl* Lipót marcalii tanító felolvassa értékezését „*A községi és felekezeti tanítók illetményeiről és jogviszonyairól, valamint az ingyenes népoktatásról szóló törvény érvényesüléséről a zsidó hitközségekben*“ cím alatt. A közgyűlés nagy figyelemmel és érdeklődéssel hallgatta meg a sikerült szép előadást és köszönetet szavaz az érdemes előadónak.

5. *Mandl* Bernát választmányi tag olvasta fel ezután munkáját a következő cím alatt: „*A zsidó iskolák állapota a XIX. században és fontos feladatai a XX. században*“. A nagy gonddal készült és alapos tudást tanúsító munkát az ülés feszült figyelemmel kísérte. *Vázsonyi* Izidor őszinte elismeréssel adózik előadónak ezért a nagy tudással és szorgalommal összeállított tanulságos felolvasásért, s miután fontosnak tartja, hogy az itt meg nem jelent kartársak is ismerjék ezen érdekes és tanulságos munkát, indítványozza, hogy az előadást külön lenyomatban minden tanító számára megküldje az egyesület. *Stern* Ábrahám elnök még kiegészíteni óhajtana ezen indítványt azzal, hogy miután *Mandl* tagtársunk ezen tárgyról még többet is tud, az imént hallott előadás alapján írja meg a Magyar-Zsidó-Tanügy történetét. A körülés egyhangú lelkesedéssel jegyzőkönyvi köszönetet szavaz előadónak és elnök abbéli kijelentését, hogy az előadás mielőbb az Értesítőben meg fog jelenni, örömmel veszi tudomásul.

6. *Bíró* Samu fővárosi tanító „*Osztályozás a népiskolában*“ cím alatt tartja meg előadását. Értekezésében abból indul ki, hogy a népiskolában a ma dívó osztályozás sok esetben káros hatású és igazságtalan. A gyakorlati életből felhozott példákkal élénken és érdekesen illusztrálja, mennyire tévedhet gyakran a tanító az osztályozás alkalmával. Felhívja a kör tagjait, indítsanak országos mozgalmat, hogy az osztályozást a népiskolában beszüntessék. A vitában részt vettek: *Dr. Büchler* Sándor főrabbi, *Vázsonyi* Izidor, *Spitz* Cecília, *Róna* Jakab, *Stern* Ábrahám; elnök összegezvén az elhangzott észrevételeket, határozatilag kimondja, hogy a körülés elvileg helyesli előadó álláspontját, de kívánatosnak tartja, hogy a kérdéssel úgy a központ, valamint a többi vidéki körök is foglalkozzanak. Előadónak jegyzőkönyvi köszönetet szavaz és felkéri az elnökséget, hogy a kiváló szép előadást az Értesítőben közzé tenni sziveskedjék.

7. *Lantos* Simon dunaföldvári tanító „*Mezőgazdasági oktatás hitfelekezeti iskoláinkban*“ című értekezését olvassa fel. A nagyon helyes érveléssel megírt szép előadás a kör tagjainak általános tetszésével találkozott. Határozati javaslatában kéri kimondani, hogy a mezőgazdasági oktatás a zsidó népiskolákban mint tantárgy szerepeljen, hogy alkalma legyen a zsidó ifjuságnak is tehetségeit a mezőgazdaság terén érvényesíteni. *Kohn* Mór tanító úgy a maga, mint a körülés tagjainak nevében elismeréssel és köszönettel adózik előadó kartársának. ki minden alkalommal szóval és írásban szives készséggel értékeli kiváló tehetségét a tanügy javára. A kör hozzászóló indítványára előadónak jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

8. Miután *Vázsonyi* Izidor elnöklete alatt tisztújító bizottság küldetett ki, *Klingenberg* J. elnök a maga és tisztársai nevében leteszi mandátumát a körülés tagjai előtt. Hálás szívből őszinte köszönetet mond a kör tagjainak a 19 éven át részükről tapasztalt jóindulatért és kitüntető bizalomért és kijelenti, hogy elnöki tisztétől előrehaladott koránál fogva megválnék és kéri azt fiatalabb, tehetségesebb erővel betölteni.

Vázsonyi Izidor a tisztújító bizottság nevében és a kör tagjainak általános helyeslése között kijelenti, hogy szeretve tisztelt elnökének lemondását semmi szín alatt tudomásul nem veszi. *Klingenberg* neve fényes név a magyar zsidó tanítóság előtt, tekintettel a multban szerzett hervadhatatlan érdemeire, tekintettel az Orsz. Izr. Tanítóegyesület felvirágoztatásáért ernyedetlenül folytatott tevékenységére, évtizedeket meghaladó irodalmi munkásságára, tekintettel továbbá köztiszteletben álló egyéniségére és azon önzetlen szeretetére, mellyel kartársai iránt mindenkor viseltetett: kéri őt, hogy a kör általános egyhangú óhajának feleljen meg és tartsa meg az elnöki tisztet a jövőben is.

A kör jegyzőjének továbbra is *Kohn* Mór pécsi tanító választatott. Elnök-társul megválasztattak Somogy megyéből *Löbl* Lipót marcali tanító, Tolna megyéből *Lantos* Simon dunaföldvári tanító.

Klingenberg Jakab meghatva mond szívből eredő köszönetet az érdemeit messze túlhaladó, szép szavakért és bár elhatározása erős volt, hogy elnöki tisztétől megválnék, a kartársi szeretet ily nagymérvű megnyilatkozása elől ki nem térhet; hálás köszönettel fogadja a megtisztelő választást és midőn az elnöki széket újból elfoglalja, igéri, hogy szerény tehetségével mindenkor azon lesz, hogy úgy az egyesület, valamint a kartársak érdekét tőle telhetőleg előmozdítsa. Indítványára a körülés jegyzőkönyvi köszönetet szavaz a kör eddigi érdemes jegyzőjének, *Sasvári* Béla pécsi igazg. tanítónak. *Kohn* Mór tanító is köszönettel veszi a megtisztelő bizalmat és kijelenti, hogy a jegyzői tisztet készséggel elfogadja.

Löbl Lipót, marcali tanító, a következő indítványt terjeszti be:

„Amidőn egyrészt őszinte örömmnek adok kifejezést a fölött, hogy mint bizottsági tag közreműködhettem az *Üdülő-telep* telkének megszerzésénél, másrészt indítványozom: keresse meg a gyűlés központunk vezetőségét, hogy a vételt — mely minden tekintetben kedvezőnek és természetesnek mondható — mielőbb jóváhagyni sziveskedjék és adja beleegyezését, hogy az egyesület fejlődésére és az igényekre való tekintettel a szomszédos telek is megvásároltassék. Ezt egy szép parknak és ima-teremnek létesítése is szükségessé teszi.“

A körülés az indítványt egyhangulag elfogadta.

10. *Vázsonyi* Izidor a következő indítványt terjeszti be: „Kéressék fel az Orsz. Izr. Tanítóegyesület vezetősége, hogy a zsidó felekezeti iskolák számára heti 6 órai tanítás alapján a hat osztályra szóló hitoktatási tantervet mielőbb dolgoztassa ki“. A közgyűlés az indítványt elfogadja.

11. Elnök a körülés nevében hálás köszönetet mond a marcalii izr. hitközségnek és tantestületnek a szives vendégszeretetért, valamint az előadónak tanulságos és érdekes előadásukért. Jegyzőkönyvi köszönetet szavaz végre a közgyűlés azon érdemes hitközségeknek, melyek az utiköltség megtérítésével lehetővé tették tanítóiknak a gyűlésen való megjelenést, nevezetesen a pécsi, mohácsi, dunaföldvári, nagyatádi, boglári, tolnatamási, lengyeltóti, pusztakovácsi, osztópáni, kéthelyi és ádándi hitközségeknek. Több tárgy nem lévén, elnök a körülést bezárja.

Kohn Mór
körjegyző.

Klingenberg Jakab
körelnök.

Jegyzőkönyv

felvétel az Orsz. Izr. Tanítóegyesület bácsbodrogi fiókkörének 1908. évi aug. hó 24-én Baján az izr. iskolák dísztermében tartott körülésén.

Jelen vannak: *Erdős* Jakab, *Szántó* Ede, *Toch* Zsigmond, *Stekler* Henrik, *Kún* Lajos, *Fischhoffné Reisz* Irén, *Frankfurter* Eugenia, *Grünfeld* Frida, *Scheer* Bernát, *Kerekes* Ernő, *Stricker* Simon Bajoról, *Bárd* Rezső a központ képviselője, *Bíró* Samu Budapest, *Nagy* József Bezdán, *Fodor* Dávid Szentés, *Csajági* Bernát Kula, *Stark* Armin Mohol, *Kállai* Izrael Ada, *Fleischer* Ferenc Bajmok, *Grosz* Salamon Bácsalmás, *Szemző* Béla Kishegyes, *Tolnai* Abrahám Ószivác, *Klein* Adolf Péterréve, *Hajnal* Dávid, *Rónai* Dávid Bácsstopolya, *Székely* Salamon Ujvidék, *Löwinger* József Zenta, *Pártos* Samu, *Schönberger* Miksa Zombor.

Vendégek: Dr. *Adler* Lipót bajai, *Mehr* Miksa sziráki főrabbi, Dr. *Bruck* Samu hitközségi elnök, Dr. *Hesser* Gyula iskolaszéki elnök, *Reich* Ignác a Chevra Kadisa elnöke, lovag *Erdélyi* Gyula városi főjegyző és iskolaszéki tag, *Reich* Salamon, Dr. *Lemberger* Armin iskolaszéki tagok, Dr. *Ladányi* Mór izr. kórházi főorvos, *Schwarcz* József, *Berger* Salamon főkántor, *Braunfeld* József kántor, *Berger* Dezső karvezető, *Reisz* J., *Gerhardt* Menyhért nyug. tanítók, *Jós* József, *Inhizák* Lukács képzőint. tanárok, *Grosz* Salamonné, *Pártos* Samuné, *Szántó* Ilonka, *Pártos* Janka, *Reich* Erzsébet a leányegylet elnöke.

A gyűlést megelőzőleg ünnepélyes istentisztelet volt, melyen főtisztelendő Dr. *Adler* Lipót főrabbi remek magyar szónoklata és *Berger* Salamon főkántor művészi éneke a jelenlevőkre nagy hatást tett.

Elnök *Erdős* Jakab, jegyző *Stricker* Simon.

1. Elnök az istentisztelet után megnyitja a gyűlést, üdvözli az egybegyűlt kartársakat, a központ, a hitközség és iskolaszék képviselőit, valamint a többi vendégeket is. Nagy hatást tett megnyitó beszédében rámutat a zsidó iskolákat fenyegető veszélyre, mely veszélyt összetartás, egy zászló alá való tömörülés által lehet csak sikeresen elhárítani.

Dr. *Bruck* Samu, hitközségi elnök, a hitközség nevében melegen üdvözli a megye minden zugából egybesereglett tanítókat. Az ingyenes népoktatásról szóló törvény a bajai iskolát nem veszélyezteti, mert meg van győződve arról, hogy a bajai hitközség iskolája érdekében semmi áldozattól vissza nem fog riadni, mert sokféle fontos intézménye között iskoláit legtöbbször becsüli.

Dr. *Hesser* Gyula iskolaszéki elnök örömeinek ad kifejezést, hogy a tanügy bajnokait az iskolaszék nevében üdvözölheti. Biztosítja az egybegyűlteket, hogy nem konvencionális, hanem szívből jövő üdvözlés az. A tanítók félbeszakítják pihenésüket és idejönnek tanulni, hogy új eszmékkal felfegyverkezve foghasznának hozzá újból a tanításhoz. Kéri a tanítókat, kik nemcsak tanítanak, hanem nevelnek is, hogy a valláserkölcsei nevelésre, mely a házból mindinkább kiszorul, különös súlyt helyezzenek.

Bárd Rezső a központ nevében üdvözli a tagtársakat. Sötét színekben festi a zsidó iskola jövőjét. A legújabb két törvényjavaslat, mely minden más felekezeti iskolára nézve üdvös hatást gyakorol, sajnos, sok zsidó iskolának megszűnését fogja eredményezni. Kéri a tagtársakat, forduljanak bizalommal a központhoz, mely minden lehetőséget elkövet, hogy ezen csapást enyhítse és minden tekintetben támogatni fogja a tanítóságot.

Csajági Bernát tapasztalatból tudja, hogy a központi vezetőség számtalan esetben az egyes tanítók segítségére van, indítványozza tehát, hogy a körülés bizalmat szavazzon a központnak és ezen határozatról a központot sürgönyileg értesítsék. A körülés egyhangúlag elfogadja az indítványt.

Ugyancsak egyhangúlag fogadja el a körülés *Fodor* Dávid azon indítványát, mely szerint a körülés *Csukási* Fülöp alelnököt az Üdülőtelep eszméjének céltudatos propagálásáért üdvözli.

2. A szabadkai körülés jegyzőkönyvét, melyet a körülés felolvasottnak tekint, *Fodor Dávid* és *Pártos Samu* hitelesítik.

3. *Stricker* Simon titkári jelentésében méltatja a központi vezetőség működését és a fiókkör munkásságát.

4. *Nagy József* bezdáni tanító felolvassa „*Az ingyenes népoktatás és a zsidó iskola*“ c. dolgozatát; a hallgatóság a tartalmas felolvasást tetszéssel fogadja.

5. *Bíró Samu* fővárosi tanító a népiskolai évváró vizsgák és az osztályozás eltörléséről értekezik nagy hatás mellett. A körülés jegyzőkönyvi köszönetet szavaz a két felolvasónak szép és tanulságos értekezéseikért, egyben felszólítja a felolvasókat, hogy dolgozatukat az Izr. Tanügyi Értesítőnek engedjék át közlés céljából.

6. *Kállai Izrael*, adai tanító a nyugdíjtörvény revíziójára vonatkozólag a következő indítványt nyújtja be:

a) „a szolgálati idő 40 évről 35 évre szállíttassék le;

b) a munkaképtelenné vált tanító ne 10, hanem már 5 évi szolgálat után kapjon 40% nyugdíját, amely minden évben 2%-kal emelkedjék;

c) az özvegyi segélypénz a férj beszámítható fizetésének 50% legyen, tekintet nélkül a fizetés magasságára, tehát nemcsak 1200 korona után, mint ez mostanáig van;

d) azon árvák, kik valamely tudományos pályára lépnek, tanulmányaik befejeztéig élvezzék a segélypénzt;

e) a lakbér, valamint másféle átalányok (az izraelitáknál szokásos gabella-, templomülés-, macot-, orvosi- és gyógyszerári átalány) szintén beszámíttassanak a nyugdíjba;

f) a tanítóság 2% helyett 3%-ot fizessen; ellenben

g) a fizetésemelés után fizetendő 50% 25%-ra redukáltassék.

Ezzel egyidejűleg mondja ki a *Bács-Bodrogmegyei fiókkör* azt is, hogy sérelmesnek és megszegényítőnek találja, hogy az állam a félárú utazási jegy kiosztásánál különbséget tesz az állami és a többi tanító közt.

Ez okból a „*Bács-Bodrogmegyei fiókkör*“, mint az „*Orsz. Izr. Tanítóegyesület*“ fiókja, hívja fel a Tanítóegyesület választmányát országos akció megindítására, hívjuk fel az összes tanítóegyesületeket arra, hogy minden tekintélyüket vessék latba, hogy a tanítóság jogos kívánságai kielégíttessenek.“

A körülés az indítványt pártolólágg terjeszti fel a központhoz.

7. Az 1909-ik évi körülés helyének megállapítását a körülés az elnökségre bizza.

8. *Stricker* Simon jegyző felolvassa *Léderer* Abrahám és *Klingenberg* Jakab üdvözlő levelét, valamint Dr. *Wiesner* Henrik bezdáni főrabbi és *Csukási* Fülöp üdvözlő sürgönyét. A körülés az üdvözlőknek jkőnyvi köszönetet mond.

9. *Bárd* Rezső lelkes szavakkal arra kéri a kartársakat, hogy csak egyetlen kiadványait használják. Az ingyenes népoktatásról szóló törvény által sok zsidó tanító fog állás nélkül maradni. Ha a tanítóság kivétel nélkül csak a mi kiadványainkat fogja használni, képessé teszük egyesületünket arra, hogy az állás nélkül maradt tanítókat is hathatósabban támogathassuk.

10. A körülés jegyzőkönyvi köszönetet szavaz az elnöknek a gyűlés bölcs vezetéseért, a bajai hitközségnek a szíves vendéglátásért, főtisztelendő dr. *Adler* Lipót főrabbi úrnak és *Berger* Salamon főkantor úrnak az istentiszteleten való közreműködésükért, továbbá azon hitközségeknek, melyek tanítóiknak utazási költséget utalványoztak ki.

11. A körülés *Erdős* Jakab elnököt és *Stricker* Simon jegyzőt egyhangúlag nagy lelkesedéssel újból megválasztja.

Baján, 1908 augusztus hó 24-én.

Stricker Simon
a kör jegyzője.

Erdős Jakab
körelnök.

1908. július 30-dikától augusztus 31-ig befolyt tagdíjak és gyűjtések kimutatása.

a) Alapító tagdíj:

Dr. Mezei Mór, Budapest	kor.
	100

b) Pártoló tagdíjak:

Freed Max, Vancouver (British-Columbia) ...	kor.	10
Izr. hitközség, Tornaalja		10
Kohn Hermann, Miskolc		10
	Összesen	30

c) Rendes tagdíjak:

	hátr. kor.	1908 kor.		hátr. kor.	1908 kor.
Braunfeld Mór, Ungvár	—, —	8.—	Sugár Ferenc, Tápiószele	—, —	4.—
Czakó Jakab, Bártfa ...	—, —	8.—	Szirtes Miksa, Ujvidék	8.—	—, —
Dőri Zsigmond, Bpest	4.—	8.—	Vajda Malvin, Putnok ...	*12—	8.—
Kohn Illés, Kisvárdá	8.—	—, —	Várad József, Gyöngyös	—, —	4.—
Kovács Miksa, Budapest ...	8.—	—, —	Weisz Henrik, Mosóc	—, —	8.—
Nagy Ignác, Kótaj	6.—	2.—	Wittmann Pál, Nagytapolcsány	6.—	8.—
Pártos Samu, Zombor	—, —	8.—			
Révai Miksa, Budapest	—, —	8.—	Összesen	52,—	74.—

*Utánfizetés.

d) Gyűjtés az árva-alap javára:

Bricht Nándor gyűjtése, Liptó-Rózsahegy ...	kor.	15.—
Deák Adolf gyűjtése, Léva		17.66
Ledermann Dávid adománya Budapestről		5.—
Az izr. elemi iskolai tanulók gyűjtése Homonnán		3.—
A Homonnán éreltségit tettek adománya tizéves találkozá- suk alkalmából		10.—
A szünidői önképzőkör elnöksége Homonnán		10.—
Lebovics Izsák gyűjtése, Olaszliszka		16.50
	Összesen	77.16

e) Gyűjtés az Erzsébet kiházasítási alapra.

Szini Márk adománya Pintér Ignác egyesületi titkár leányá- nak esküvője alkalmából (sürgőnymegváltás)...	kor.	—,80
---	------	------

f) Gyűjtés az „Üdülő-telep“ javára.

Deák Adolf gyűjtése, Léva	kor.	17.66
Észak-keleti körünk alapító tagdíjára, dr. Goldblatt Géza gyűjtése Tornaalján, a kör ülése alkalmából... ..		90.—
Özv. Himmler Mórné adománya, Szabó Adolf tagtárs révén, Jászberény		4.—
Lengyel Samu adománya, Homonnán ...		4.—
Rosenthal Rezső gyűjtése, Mohács...		*5.—
Weisz Henrik gyűjtése, Mosóc		5 60
Weisz Lipót, Magyarfalva, rendes tagdíja 9. és 10. részlete		4.—
Az 1908. augusztus 9-én Balatonberényben az Üdülőtelep javára rendezett hangverseny tiszta jövedelme — a taní- tók elszállásolásából eredő költség levonása után- felülfizetésekből		93.20 32.—

Felülfizetők: Landler Lévi Marcali 2.—, Keresztes József Marcali 1.—, Simonics József Marcali 1.—, Bergovetz Gyula Marcali 1.—, Schwarzkopf N. Bpest 1.—, Justus Gyula Bpest 1.—, Adorján Sándor Bpest 1.—, Fehér Zsigmond Bpest 1.—, Csukási Fülöp Bpest 2.—, Biró Samu Bpest 2.—, Grosz Lajos Keszthely 2.—, Reinfeld Gábor és neje 2.—, N. N. 5.—, Deutsch Ignác Balatonszentgyörgy 10.—

*Ehhez hozzájárult özv. Vamoscher Józsefné úrhölgy 3 koronával.

A nagy szünidő szombatjain néhány kartárs közreműködésével Balatonberényben tartott istentiszteletek alkalmával a következő templomi adományok folytak be az Üdülőtelep javára:

Frumen Zsigmond Bpest 2.—, Kóricz Jakab Bpest 1.—, Róna Jakab Bpest 3.—, Rehberger Samu Bpest 1.—, Weisz József Bpest 2.—, Szántó Sámuel Bpest 1.—, Weisz Salamon Marcali 10.—, Strausz Ignác Bpest 1.—, Braun Mór Szfahérvár 1.—, Kempfner Miksa Bpest 1.—, Fehér Adolf 1.—, Lehner Károly Bpest 2.—, Szántó Samu Bpest 1.—, Rosenzweig Armin Bpest 1.—, Weisz Lajos 2.—, Rózsa Lipót Bpest 2.—, Klein József Dombóvár 1.—, Mandl Samu Bpest 2.—, Silbermann Vilmos Bpest 1.—, Steiner Márkus Bpest 2.—, Abrányi Aladár Bpest 1.— Összesen 39.—

A Tóra oda- és visszaszállítása költségeinek 4.50 K-nak levonásával marad 34.50 K.

Összesen 289.96

g) Adományok egyéb egyesületi célokra.

Deák Adolf gyűjtése: Frommer Mór 2.—, Knapp Dávid 2.—, Schweisz & Trebitsch 2.—, Klein Sándor 2.—, Blumenthal Jónás 2.—, Engel József 2.—, Weisz Izidor 2.—, Lövy Lipót 2.—, Szoner Izidor 2.—, Weisz Adolf 2.—, Dr. Weisz Lipót 2.—, Kovács Sándor 1.—, Kempfner Izidor 1.—, Weisz Miksa 1.—, Silbinger Zsigmond 1.—, Rappaport Manó 2.—, Weisz Henrik 2.—, Dr. Weisz Zsigmond 2.—, Dr. Laufer Arthur 2.—, Engel Zsigmond 2.—, Dr. Balog Sándor 1.—, Katona (Barocsk) 2.—, Missák Pál 1.—, Weill Jakab 1.—, Kempfner Jakab 1.—, Reitmann Ignác 4.—, Deutsch Béla 1.—, Blum Samu 2.—, Feuyvesi Károly 2.—, Schwarcz József 1.—, Pick Ede 1.—, Berger Salamon 1.—, Steiner Sándor —.60, Weisz Salamon 1.—, Straszki Mór 1.—, Vajda Jenő 2.—, Dr. Szilárd Samu 2.—, Dr. Tóth Sándor 1.—, Stern Sándor 1.—, Schönstein Adolf 1.—, Streicher József 1.—, Sugár Mór 2.—, Boros Gyula 1.—, Horn Jakab Endréd 2.—, Schuler Ignác 1.—, Schick Gyula 1.—. Összesen: 71 korona 60 fillér.

Helyreigazítás: A f. évi juliusi számban a miskolci izr. fiu- és leányiskola részére kimutatott 10–10 kor. pártoló tagdíj helyesen az Üdülő-telep alapító tagdíj ötödik részleteinek tekintendő.

Budapesten, 1908. augusztus 31-én.

Györi Adolf
egyesületi pénztáros.

SCHIFF ADOLF.

1826 – 1908.

Egyre ritkulnak a régi zsidó tanítói gárda sorai. Egymásután dőlnek ki pályatársaink legkiválóbbjai és a krónikás mély megindultsággal nyúl tollához, amikor újra meg újra egy-egy megaggott tanítónak pihennitéréséről kell hirt adnia. „*Ha valamely testületnek egy tagja dől ki, megreszket az aggódó félelemtől a testületnek minden tagja.*“

„Halnak, halnak, egyre halnak . .
. . . S a ki még él,
Minden névnél
Összerezzen búsan, árván,
Mint a falevél,
Ha egy társa lehull sárgán .

Schiff Adolf egyike volt ama keveseknek, kikben mélyen járó pedagógia tudással igaz, benső vallásosság párosul, akik nem hivatalnak tekintik pályájukat, hanem hivatásnak, az iskolában nem műhelyt, — ahol jól-rosszul fizetett robotmunkát végeznek, — hanem szentélyt látnak, amelyben a vallás és a haza oltárán áldoznak szüntelenül. Ő nem elégedett meg azzal a tudással, az ismereteknek akkora mértékével, amely a tanítói hivatás gyakorlásához feltétlenül megkívántatik. Fáradhatlan munkása volt ő nem csupán a zsidó tudománynak és a héber nyelvnek, hanem a világi tudományok minden ágának. Folyton tanult és búvárkodott és késő aggkorában is bámulatba ejtett mindenkit, akinek módjában volt a kedves öreg urral érintkezni, mély intelligenciájával, magasröptű gondolkodásával, széleskörű műveltségével, meggyőződésből fakadó jámborságával és előkelő modorával.

Mély megilletődés fog el mindannyiunkat, ha arra gondolunk, hogy a mindek által szeretett és nagyrabecsült derék kartárs immár elpihent örökre. Legyen áldott az emlékezete!

* * *

Schiff Adolf a trencsénmegyei Tyerchován született, ahol atyja az ottani uradalomnak bérlője volt. De miután a szabadságharc alatt elvesztette vagyonát, a tanítói pályára lépett. Adolf fiának a legkitünőbb nevelést adta, úgy, hogy midőn a Bach-korszakban Kassán képesítőt tett, általánosan feltűnt sokoldalú tudásával és nagy pedagógiai képzettségével. Folyékonyan beszélt magyarul, németül és franciául. Már ekkor is foglalkozott zenével, jól tudott hegedülni. Telkibányára került, ahol a nagy műveltségű fiatalembert néhány család tanítójaként fogadta. Itt ismerte meg és tette meg feleségül hitvesét, egy finom lelkületű nőt, aki hűséges társa és védőangyala volt 49 esztendőn át. Sok hányattatás után Gyulára jutott, a zsidó iskolához, ahol az addig megvetett tanítói állásnak fényt és tekintélyt szerzett. De csupán 5 évig maradt Gyulán; jól díjazott állását fölcserélte a szerényebb javadalmazású *szarvasival*, hogy serdülő fiai az ottani főgymnasiumot végezhessek. 1873-ban került Szarvasra és ott tanítóskodott 1894-ig, mikor is gyermekei unszolására — bár nem szívesen — nyugdíjaztatta magát. Öt év előtt, a mikor legifjabbik fia, ki ügyvéd Mezőtúron, megnősült, hozzáköltözött. Itt éldegélt csendes boldogságban, míg ez év februárjában a kérérelhetlen halál elragadta szerető feleségét. Azóta sehol sem talált nyugodalmat. Gyermekeinek szeretete és ragaszkodása sem tudta elfeledtetni vele elvesztett boldogságát. Hol az egyik, hol a másik gyermekét kereste fel. Junius végén nyári üdülésre Zsolnán lakó két leányához látogatott el. Egészen felfrissülten már a hazautazásra gondolt, a mikor augusztus 1-én a halál orozva reátámadt és hirtelen megölte. Agyszélhűdés érte.

Ravatala körül egybesereglettek gyermekei, kik közül *Kálmán* fővárosi orvos, *Fülöp* fővárosi tanító, *Jenő* ügyvéd Orosházán, *Izidor* ügyvéd Mezőtúron; leányai közül Berta és Janka — ez utóbbi tanítónő — Zsolnán laknak, Sarolta tanítónő Szolnokon. Temetése, amelyen a szarvasi izr. hitközség is képviseltette magát — Zsolnán ment végbe, impozáns részvét mellett. A ravatalnál dr. *Friedmann* Dávid, zsolnai rabbi megható bucsúztatót mondott.

Schiff Adolf hosszú és hasznos életet élt. Elmulása is békés, haláltusa nélkül való volt. Bizvást elmondhatjuk: „*Vajha mi is az igazak halálával halnánk meg, vajha a mi végünk is olyan lenne, mint az övé!*“

Nyugodjék békében!

Braunberg Manó.

Zsidó iskolák értesítői.

Ismerteti *Pintér Zsigmond*.

Mielőtt a mult számban ismertetett iskolai értesítőket egymással összevetnők, hogy ezen összehasonlításból leszűrjük a zsidó iskoláknak általánosságban bemutatható belső képét: ki akarom egészíteni a sorozatot azokkal, melyek utólag érkeztek be. Sajnos csak háromról szólhatunk, mint ujakról.

A *marosludasi* orth. izr. hitközség hatosztályú elemi népiskolájának értesítőjét *Vitorla Ignác*, ig. tanító állította egybe. Két évről számol be. Közli *Paneta Czelmus* iskolaszéki elnök hatásos beszédét, melynek mottója „Imádd az Istent és szeresd a hazát!“ A gyermekekhez való felhívásban buzdítja a tanulók seregét kitartó munkásságra és a tanítói fáradozás megbecsülésére. A beszámolóból kitűnik, hogy az iskolában „*Zsidó iskolai könyvvalap*“-ot létesítettek a szegény gyermekek ellátására. Idővel ki fogják terjeszteni ez alap célját arra is hihetőleg, hogy alkalmas zsidó-tárgyú könyveket adjanak gyermekeiknek olvasmányul, hogy a zsidó érzést állandóan fenntartsák irodalmi művekkel is. Közlik a tananyag felosztást is. A használandó könyvek jegyzékéből látjuk, hogy csak a magyar olvasókönyv az egyesület kiadása.

A *pápai* izr. aut. ort. hitközségi polgári és elemi iskola értesítőjét *Schor Armin* polg. isk. és *Pfeifer Mór*, elemi iskolai igazgatók állították össze. Az értesítő az egyes tárgyakban elvégzendő anyag terjedelmét sorolja fel.

A *zentai* izr. hitközség elemi iskolájának értesítőjét *Löwinger József* igazgatótanító adja közre. Megtudjuk ebből, hogy a hitközségi képviselőtestület kimondotta, hogy felekezeti iskolájukat továbbra is fentartják és azon esetben, ha Zenta város iskolái állami kezelésbe mennek át, az izr. felek. által fizetett 10 százalékos iskolaadót saját iskolájuk fentartására követelik vissza.

* * *

A bibliai fordítás és vallástan tanítása minden felekezeti iskolánkban első helyen áll. De nagyon is eltérők azok az elvek, melyek szerint a bibliát tanítják. Vannak

iskolák, hol csak szemelvényeket vesznek fel; majd másutt teljes szöveget tanítanak a kihagyandó részletek kivételével. Másutt ismét teljes szöveggel vesznek fel feldolgozásra egyes részeket majd innen, majd onnan. Csak nagyon kevés helyen fogadták el a magyarországi izraeliták vallásoktatása egyetemes tantervét. Az órák száma is nagyon különböző. Szemelvényeket tanítanak Baján 5—6—6 heti órában. Debrecenben; héber nyelvtan az V. osztálytól kezdve. Eperjesen a 263—356—406 versben. Győrött, hol a szövegmagyarázat közben veszik a nyelvtani anyagot. Jászberényben 121—275—309 versben. Kaposvárott 4—6—6 heti órában. Kassán 140—222—300 versben. Liptószentmiklóson, Mohácson, Nyitrán, Szegeden a III. osztálytól kezdve, Székesfehérvárott 4—5—5 heti órában és Szentesen 3—4—4 heti órában; az V. osztályban ismét 3 óra.

Tapolcán egyáltalán nincs bibliafordítás.

Teljes szöveget tanítanak: *Balassagyarmaton* az első osztálytól kezdve. Éppúgy az I. osztályban kezdik meg a héber nyelvtant is. *Nagyszombaton* a II. osztálytól kezdve nyelvtan nélkül. *Nagytapolcsányban* a II. osztálytól kezdve. Nyelvtant a III. osztályban kezdenek. *Pozsonyban* az I. osztálytól kezdve, nyelvtant a II. osztálytól kezdve. *Sátoraljaujhelyben* 4 év alatt bevégzik a az öt könyv fordítását Rasi magyarázattal. *Marosludason* a II. osztályban kezdik a bibliát fordítani, de német nyelvre. A IV. osztályban már Rasi is szerepel és Józsva könyve; úgyszintén fellép a héber nyelvtan. *Pápán* a II. osztályban kezdik a bibliát fordítani és a nyelvtan elemeit. Itt is szembevetendő az elvégzett anyag mennyisége. Míg az egyik iskolában 3—8 heti szidra között váltakozik az anyag, addig a másikban 4, sőt 5—11—12-ig.

A világi tárgyak feldolgozásában szigorúan ragaszkodnak az állami tanterv által előírt anyaghoz. Annyira, hogy sehol sem találni egy kiemelkedő pontot, ami a helyi viszonyokra vonatkoznék. Sem helyi monda vagy rege tárgyalása, sem a beszéd-és értelemgyakorlatnak variálása a helyhez viszonyítva. De kiemelendők tartom, hogy a kirándulások szervezése igen sok iskolában teret nyert. Éppúgy nem mellőzhetem annak kiemelését, hogy a művészeti tárgyakra mindinkább nagyobb gondot fordítanak zsidó iskoláink. Rajz, testgyakorlás, ének minden iskola tantervében szerepel. Nagy súlyt helyeznek egy-két helyen a slöjd-oktatás fejlesztésére is.

Mindezekből nyilvánvaló, hogy egyetemleges eljárást kellene meghonosítani a hitoktatás anyagának, terjedelmének meghatározásában, a héber nyelvtan bevitelében. Szükségesnek mutatkozik a helyismertetés sajátos viszonyainak kidomborítása, hogy a növendékek a haza, a szülőföld ismeretével egész teljességében, minden árnyalatában tisztában legyenek. Nyilvánvaló, hogy dicséret illeti amaz iskolákat, melyek a a művészi, kézügyesítő tárgyak intenzívebb tanítását tűzték ki feladatukul. Hiszük, hogy eme statisztikai összeállításból iskoláink is csak azt olvassák ki, mint mi magunk, hogy az esetleges javítandókat pótolni, a kiváló eredményt feltüntetendő iskolákat utólrni igyekezzék: továbbra is emeljük a zsidó iskolák igaz, méltán kiérdemelt hírnevét.

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBŐL.

Jubileum. *Pollák* Jakab mezőberényi kartársunk ez iskolaévben töltötte be szolgálatát huszonötödik évét. Hitközsége ez alkalmat igazán nemes módon ünnepelte meg, mely úgy a hitközségi vezető férfiak derekasságáról, valamint arról a nagyra-becsülésről tesz tanuságot, melyet tagtársunk érdemes munkásságával községének minden tegjánál kiérdemelt. Aug. 30-án, leánya esküvője napján hitközsége elnöke, dr. *Strasser* Mór, *jubileumi ünnep megváltása* címén 2000 koronát nyújtott át kartársunknak, mint hálás községe ajándékát, mely összeget hitközsége, a Chebra Kadisa, a nőegylet és a hitközségi vezetőség adták össze, s melyen kívül majd minden család szebbnél szebb ajándékokkal tisztelte meg a derék jubiléumát. A hálának ily szép alakban való megnyilvánulása valóban lélekemelő.

Nyugdíjazások. A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Scheiber* Márton békéscsabai, *Lendvai* Fülöp kismartoni és *Steiner* Ignác lévai kartársainkat, hosszú érdemes munkásság után nyugdíjazta.

Ó-Becse. Az ó-becsei hitközség a *Darvas* S. Sámuel tagtársunk nyugdíjaztatása által megüresedett tanítói állásra ennek fiát, *Darvas* Béla okl. tanítót választotta. Az iskolaszék ugyanakkor határozatilag kimondta, hogy a 32 évi sikeres munkásság után nyugalmába vonult tagtársunk tiszteletére jubileumot fog rendezni.

Helyreigazítás. Egy bosszantó sajtóhiba folytán bold. *Czakó* Jakabot elparentáló cikkünk, mely a mult számban jelent meg, *Steiner* Ignác lévai tagtársunkat, mint „*néhait*“ említi. Midőn e sajnálatos, véletlenség okozta hibát örömmel rektifikáljuk, azt kívánjuk tagtársunknak, hogy az a néphit valósuljon meg rajta, amely azt hirdeti, hogy a tévedésből holtaknak mondottak nagyon sokáig élnek.

VEGYESEK.

A marcalii körülés. Hívtak bennünket, hát elmentünk. De ki is tudott volna elmaradni, mikor *Klingenberg* Jakab szólít a gyülekezésre! *Klingenberg*, akinek a neve fogalomná vált a tanítóság közt, aki az öregebbeknek jóakaró barátja és az ifjabbaknak hűséges tanácsadója, támogatója.

Pedig mikor a meghívót kaptuk, ugyancsak megdöbbsentünk. Balatonberény, Marcali, mindakettő nemcsak, hogy messze vannak a kör központjától, de ami a legfőbb, fürdőhelyek és drágák. Különösen féltünk Berénytől, ahol köztudomás szerint kétezer nyaraló van. Hol fogunk mi itt lakni? Van ugyan a községnek szállodája, de ezekben a lakás még a mi most rendezett fizetésünk mellett is megfizethetetlen.

Ez az aggodalom pedig egészen fölöslegesnek bizonyult. Fölöslegessé tette *Biró* és *Csukási*, akik Berényben nyaralva, üdülésük napjainak egy részét arra használták fel, hogy nehéz munkát, sok lótas-futást vettek vállalkra: a tanítók elszállásolását és a művész-estély rendezését.

Biró kollégánk, aki a tanítók elszállásolását vállalta, nemcsak agilis embernek, hanem tapintatos igaz bírónak is bizonyult. Minden egyes vonathoz lement, várva az érkezőket, s aki jött, azt ő és kis fia azonnal a szállásukra vezették, ahol *Biróék* jóvoltából ingyen lakást kaptunk.

Minthogy pedig a gyűlést megelőző napon — augusztus 8-án — rendkívül nagy felhőszakadás zúdult a környékre és ez a vasutat is megrongálta, a vonatok mind késéssel jöttek és ez nemcsak az utasoknak, hanem a bennünket váróknak is kellemetlenséget okozott, mert nemcsak az ebédjük lett megzavarva, hanem még az *Armuth*-telepen megszokott — „alsós“ is elmaradt.

Dacára annak, hogy ilyen sok fáradságot és kellemetlenséget okoztunk, oly igazi kartársi szeretettel vettek körül bennünket, mint a milyenre csak az ősi magyar vendégszeretet képes.

Mikor úgy 4—5 óra közt az *Armuth*-telepen összegyülekeztünk ismerkedés céljából, az igazi jó barátkozás is megkezdődött. Kedélyes ismerkedés volt ez, s nem volt köztünk senki sem, aki bágyadt vagy fáradt lett volna a hosszú úttól.

Ekkor *Csukási* kiadta a jelszót: „Gyerünk az Üdülő telep megtekintésére.“ Istenem! milyen kelemesen is csengett a fülünkben ez a szó. Hát kezd az ige, az eszme testet ölteni? Hiszen mi eddig csak azt hittük, hogy szépnek szép lenne, jónak is jó, szükségesnek is fölötte szükséges — kivált a vidéki tanítóságra nézve — de kivihetetlen. S ime *Csukási* fáradhatatlan ügybuzgalma megmutatta: igenis lehet, csak akarni kell. Elmentünk és megnéztük a mi leendő „Üdülő“-telepünk helyét — a mi tőlünket, melyet a bizottság vásárolt. Szent ihlet szállta meg lelkünket, mikor ott körülnézve a hely nagyszerű fekvésében gyönyörködtünk. Ilyen gyönyörködés tölthette el a mi nagy mesterünk Mózesnek a szívét, mikor Nébo hegyére felmenve, megnézte a szent földet, — azzal a külömbséggel, hogy ő tudta azt, hogy oda be nem mehet, mi pedig mind azzal a reménnyel, hogy két év múlva a Mindenható segítségével ott — a „mi“ hajlékunkban fogunk hálát rebegni az Egekhez, hogy ennyire segítette a zsidó tanítóságot, akik az ő szent tanainak a terjesztésén és az édes haza felvirágoztatásán buzgolkodnak. Minő nap is lesz az, milyen ünnep, ha mi azt az épületet felavatjuk!

Vacsora után ismét az *Armuth*-telepre siettünk, s dacára annak, hogy az idő rendkívül kedvezőtlen volt, az óriási nagy terem már 8 órakor zsufolásig megtelt. A rendezőségnek ugyancsak sok dolgot adott az elrendezés, de a kinek nem is jutott elég jó hely a leülésre, azért nem volt ok az elégedetlenségre, mert a magas színvonalon álló hangverseny a legkényesebb igényeket is kielégítette, amit az is bizonyított, hogy a szereplőket többszörösen kitapsolták és kénytelenek voltak szerepüket megújítani.

Már éjfél felé járt az idő, mikor a hangverseny bevégeződött és ekkor a fiatal-

ság táncrea perdült és majdnem virradatig járta. Az erkölcsi siker elég fényes volt és a berényi nyaralók sokáig emlegetik majd a tanítók művész-estélyét, de az anyagi siker, mellyel Üdülő-telepünk gyarapodott, is elég szép volt.

Másnap délben közösen indultunk Marcaliba, a gyűlés színhelyére. Az út meglehetősen soká tartott. Vonatunk csak lassan és vígyázva mehetett, nem azért, mert sok volt rajta a szellemi töke, hanem azért, mert a zápor az utat nagyon megrongálta. Végre sok késés után megérkeztünk. A marcalii fogadtatásunk szép bizonyítéka annak, hogy e hitközség megtudja becsülni a tanítóság munkálkodását; a hitközség színe-java várt bennünket a vonatnál. Alig hogy kiki a szállását elfoglalta, sietve siettünk az Istenházába, ahol az az ünnepies istentiszteleten Dr. *Büchler* a keszthelyiek arany száju papja és a kiváló történettudós nagy eloquenciával fejtegette a zsidó tanítók kulturmisszióját és beszédében rámutatott arra, hogy a zsidóság fenmaradása a zsidó iskolák és a zsidó tanítóság kezében van letéve és hogy erkölcsi kötelessége minden zsidó hitközségnek iskoláját, még a legnagyobb áldozatok árán is fentartani.

Istentisztelet után a hitközségi iskola egyik termében tartottuk meg gyűlésünket, mely nagyon szép lefolyású volt; a felolvasott értekezések élénk vitát idéztek föl, de ezek is oly szakszerűen folytak le, hogy díszére szolgáltak volna a legnagyobb testületnek.

Gyűlés után a szokásos társasvacsora következett, ahol felköszöntőkben sem volt hiány. Szellemes tósztot mondtak *Stern* Ábrahám egyesületi és *Klingenberg* Jakab körelnök. Humorral beszéltek *Biró* Samu, *Csukási* Fülöp és *Vázsonyi* Izidor, különösen ez utóbbinak elmés citátumai hangos derűtséget idéztek fel. Vacsora után a fiatalság ismét táncrea perdült és zene és tánc mellett úgy éjfél után két óráig együtt volt az egész társaság.

Sajnos a rossz esős és szeles idő nagyon elcsigázta az idősebbeket és emiatt sokan másnap hazautaztak és így a keszthelyi kirándulásban már csak nagyon kevesen vettek részt.

De habár az idő sokat alkalmatlankodott, azért a marcalii gyűlés emlékezetes marad számunkra. Mindnyájan fájlaltuk, hogy ily hamar el kellett válnunk, csak az vigasztalt bennünket, hogy jövő évre majd Dunaföldváron ismét együtt leszünk és ujult erővel és a régi jó kedvvel folytatjuk ott, ahol most elhagytuk.

Dunaföldvár.

Lantos Simon.

Figyelmeztetés. A Müller-féle magyar ábécéhez készült új fali-táblákat f. évi szeptember hó folyamán küldjük szét. Ott, ahol Müller Adolf magyar ábécés könyve használatban van, sziveskedjenek a fali-táblákat kérni és mi megküldjük azokat díjtalanul.

Singer és Wolfner könyvkiadóhivatala

Budapest, Andrásy-ut 10 sz.

A Magyarországi Állami Tanítók Országos Bizottsága aug. 22-én pénteken délután tartotta meg rendes évi közgyűlését Pestvármegye székházában, az érdekelt tanítóság élénk részvétele mellett. A gyűlésen megjelent dr. *Petri* Mór kir. tanácsos, Pestvármegye kir. tanfelügyelője is.

Havas Pál elnök nyitotta meg a közgyűlést és bevezető beszédében reámutatott a népoktatás nagy nemzeti fontosságára és a néptanítók nemzeterősítő nagy munkájára. És noha ezt mindenki elismeri, a tanítóság anyagi helyzetének javításától mégis fáznak az illetékes körök. Pedig a tanítót, hogy egész munkát végezhessenek, fel kell szabadítani az anyagi gondok nyüge alól. Igaz ugyan, hogy a kultuszminiszter megkísérelte a tanítók fizetésének rendezését s ezért elismerés és hála illeti meg őt, de azért még mindig vannak sérelmek, amelyeknek orvoslásáért tovább kell küzdeni. Ez a küzdelem pedig csak úgy lehet eredményes, ha jogos érdekeikért és nemes céljaikért együttes erővel harcolnak a tanítók. Üdvözlí a megjelenteket s köztük dr. *Petri* Mór kir. tanfelügyelőt.

Ezután *Bartha* Pál főtitkár mutatta be a titkári jelentést, amely a bizottság folytonos és éber munkásságáról számolt be részletesen. A jelentést tudomásul vették.

Sorra került volna ezután *Havas* Pál elnök tervezetének tárgyalása az állami tanítók szolgálati pragmatikájáról. Minthogy azonban, a tanító-egyesületekről még nem érkeztek be az erre vonatkozó véleményes jelentések, ezt a tárgyat egyelőre levették a napirendről.

Az országos bizottság újjászervezésére vonatkozó alapszabály-tervezet, amelynek *Vargha* Tivadar volt a referense egyhangulag elfogadta a közgyűlés.

Pataki Villibáld a nyugdíj-törvény revíziójáról értekezett és javaslatot nyújtott be, amely arra irányul, hogy az állami tanítók vétessenek ki az országos tanítói nyugdíjintézmény kötelékéből és részesüljenek a nyugdíjra nézve is ugyanabban az elbánásban, mint a többi állami tisztviselő. A javaslatot egyhangu helyeslés követte.

Hasonló indítványt tett *Késs Mózes* az állami tanítók lakbérügyére nézve. Az állami tisztviselők lakbérügyét ugyanis rendezte az országgyűlés, de a tanítókat, a kiket a törvény szintén állami tisztviselőknek elismer, ennél a rendezésnél egyszerűen mellőzték. Indítványozza, hogy bízzák meg az elnökséget, hogy járjon el a kultuszminiszternél s eszközölje ki, hogy az állami tanítók ugyanannyi lakbért kapjanak, mint a tisztviselők.

Az indítvány elfogadása után a közgyűlés még jóváhagyta a pénztári jelentést és magáévá tette a választmány részéről előterjesztett indítványokat.

Kiadványaink terjesztése. Abban a nagy akcióban, melyet a vezetőség kiadványaink fokozottabb terjesztése érdekében megindított, egy újabb lépés történt. A beküldött statisztikai ívek alapján megállapíthattuk, hol nem használják összes tankönyveinket. Ezekhez a kartársakhoz az elnökség a következő levelet intézte:

„*Igen tisztelt Kartárs Ur!* Az iskolájában használt tankönyvek jegyzékéből látjuk, hogy alább közölt egyesületi kiadványaink közül azokat, melyek törölve nincsenek, nem használja. Minthogy ezen könyveink, mint általában egyesületünk összes kiadványai a kormány által approbálva vannak, illetékes szakférfiak több alkalommal kitűnő tankönyveknek ismerték el és felekezeti iskoláinkban mindenhol kitűnő eredménnyel használják, azon biztos reményben vagyunk, hogy iskolája is azokat mind be fogja vezetni. Kérjük igen tisztelt Kartárs Urat, legyen tekintettel egyesületünk kulturális és jótékony működésére. Vegye fontolóra, hogy épen a kiadványok jövedelme az, mely lehetővé teszi, hogy beteg és inséges tanítókat, azok özvegyeit és árváit, valamint az idegenben tanuló tanítógyermeket hathatósan segélyezzük, és hogy felekezeti iskoláink s az azokban működő tanítók érdekében sikraszállhatunk, amint azt nemcsak egyesületünk tagjai, hanem egyesületünk kötelékéhez nem tartozó tanítóink közül is számosan tapasztalhatták. Mindezeket mérlegelve, bizonyára nem fogja megvonni tőlünk a támogatást azon elvénél fogva: „Mindnyájan egyért és egy mindnyájunkért!” Használja fel tisztelt Pályatárs minden tőle telhető befolyását arra, hogy már a most kezdődő új iskola-évtől kezdve egyesületünk valamennyi tankönyve iskolájában bevezetessék. Amennyiben az egyik vagy másik könyvre nézve nem sikerülhetne, kérjük, szíveskedjek velünk ennek okát tudatni. Ez alkalommal van szerencsénk Kartárs urral tudatni, hogy a Müller-féle magyar Abc és olvasókönyvünkhöz szükséges új fali olvasóablak a f. hó végével elkészülnek és hogy azokat kiadóink — *Singer és Wolfner*, Andrassy-ut 10. sz. — kívánatra díj- és bérmentesen mindazon iskoláknak megküldik, amelyek e könyvet használják. Szíves értesítését mindenestre kérve, biztosítjuk, hogy ügybuzgóságáért mindenkor hálás elismerésünkre számíthat.“ Budapest, 1908. aug. 11-én. Kartársi üdvözléssel az Orsz. Izs. Tanítóegyesület nevében: *Stern Ábrahám* egyes. elnök, *Hajnal Jakab* egyes. titkár.

A szétküldött leveleknek eredményét már szemmel láthatólag megállapíthatjuk. Mert naponta 8—10 levelet kapunk, melyben kartársaink arról tesznek jelentést, hogy az új iskolaévben azokat a könyveket is használni fogják, melyeket eddig be nem vezettek. A megindított akciót tehát addig folytatjuk, míg nem lesz zsidó iskola, hol összes kiadványainkat nem használják.

Az Eötvös-alap közgyűlése. Az Eötvös-alap aug. 23-án, a vármegyeház dísztermében tartotta meg tisztújító közgyűlését a tagok élénk részvétele mellett. A közgyűlést megelőzőleg az Orsz. Osztó bizottság ülésezett és az ösztöndíjak s a Tanítóházak kedvezményes és ingyenes helyei felett rendelkezett. A közgyűlés azután megválasztotta az új tisztikart. Elnök *Ujváry Béla* kir. tan., alelnökök *Trajtler Károly* és *Rákos István*, titkár *Kapy Rezső*, másodtitkár *Székely Károly*, jegyzők *Csáky Elek* és *Tas János*, számtartó *Sebő Béla*, ellenőr *Rácz József* lettek. A Ferenc József Tanítók Háza gondnokául a közgyűlés *Kapy Rezsőt* választotta, a lelépő gondnokot, *Józsa Mihályt* pedig tiszteletbeli taggá.

Az Első Nemzetközi Morálpedagógia kongresszus folyó évi szeptember 25-29-ig Londonban (Egyetem, Imperial Institute Road, South Kensington) tartja ülését. Ő Felsége, Anglia királya, jó kívánataival tisztelte meg a kongresszust, melynek

védőségét tizenkét ország közoktatásügyi minisztere fogadta el (többi közt Anglia, Francia, Olasz, Spanyol, Oroszországé, Belgiumé és Japáné) továbbá tizenöt angol gyarmat közoktatásügyi osztályának főnöke. Sok angol és külföldi egyetem képviseltetni fogja magát, szintugy valamennyi angol nevelésügyi egyesület és sok közoktatásügyi hatóság. Végül az alelnökök s az egyetemes bizottság névsorában Europa paedagógusainak legkiválóbbjai foglalnak helyet. Dolgozatokat küldtek be többek közt Angliából *Adams, Lloyd Morgan, Mackenzie, Mairhead* tanárok, Amerikából *Adler* és *Peabody* tanárok, Olaszországból *Cesare Lombroso*, Franciaországból *Buisson, Bouteux* és *Seailles* tanárok. Németországból *Münch, Förster* és *Tönnies* tanárok, Oroszországból *Kovalevszky* és neje, Magyarországról *Schneller* és *Kármán* tanárok stb. Az előadások az iskolai erkölcsi oktatás egész mezejét felölelik. Mintatanítást az erkölcsi oktatásból angolul *Gould F. J.* ur, franciául nagytitiszteletű *Wagner*, ur, a *Simple Life* szerzője, németül *Jannasch* k. a. fog tartani. Lesz kép és könyvkiállítás is. A tagsági jegy ára (melynek fejében mintegy 400 oldalas jelentés is jár) 12 franc. Tanítók és nevelésügyi társulatok tagjai csak 9.50 francot fizetnek. Mérsékelt térítijegyeket sok ország engedélyezett.

Program és tagsági jegy végett tessék dr. *Cettler* Jenőhöz, a kongresszus magyarországi titkárához (Budapest VII., Aréna-ut 54 sz.) fordulni.

A végrehajtó bizottság: *Sadler* M. tanár, elnök, Lord *Avebury* tiszteletbeli pénztáros, dr. *Bryant* Zsófia előadó, *Spiller* Gusztáv főtitkár, *Molnár* Viktor, dr. *Pikler* Gyula, dr. *Schneller* István, alelnökök.

Hymen. Tagtársunk, *Rózsa* Ede, az Izraelita Siketnémák Országos Intézetének anítója, lapunk rendes munkatársa, augusztus hó 10 én elvette *Groszmann* Helén kisasszonyt, ugyanez intézet volt tanítónőjét. — Néhai *Pollák* Mór, tiszaroffi tanítónak Erzsébet leányát augusztus hó 9-én vezette oltárhoz *Kállai* Géza úr Miskolcra. — *Schulhof* Lipót nyugdíjas tagtársunknak Janka leányát augusztus hó 20-án elvette *Pollák* Lipót úr. — Tagtársunk, *Benedek* Ábrahám, székesfővárosi tanító eljegyezte özv. *Holczer* Jakabné leányát, *Holló* Ilonka kisasszonyt. — Tagtársunk, *Laufer* Ignác marosludasi tanító eljegyezte *Zollschein* Teréz úrhölgyet Sopronból. — Tagtársunk, *Boros* Ármin beéli tanító eljegyezte *Stern* Helénke kisasszonyt.

Megjelentek a következő új könyvek: Az Országos Izr. Tanítóképző-intézet Értesítője a XLIX., L., és LI. tanévről. 1905—6., 1906—7. és 1907—8. Közli *Bánóczi* József. Az érdekes értesítőt legközelebb ismertetni fogjuk. — A kinyilatkoztatott vallás. Rövid hittani vezérfonal a zsidó tanulóifjuság részére, írta dr. *Günsz* Áron. Ára 1 korona. Szerző tulajdona. Kapható *Moravetz* Testvérek könyvkereskedésében, Temesvárott. Ez értékes könyvre lapunk jövő számában visszatérünk. — Segítő kérdések írásbeli dolgozatok céljából *Barna* Jónás III. oszt. magyar olvasókönyvéhez. Összerotta *Vándor* Soma nagybittsei tanító. (Besztercebánya, „Hungária“ könyvnyomda.) Érdeklődő kartársaink megrendelhetik a könyvet a szerzőnél. — Falusi iskolák olvasó- és tankönyve. I. kötet (II. és III. osztály számára) 80 fillér; II. kötet (IV., V. és VI. osztályok számára) 1 korona 60 fillér. *Lampel* R. (*Wodianer* F. és fiai) r. t. könyvkiadóvállalat. — Írásbeli feladatok a helyesírás és fogalmazás gyakorlására. Polgári és elemi iskolák számára összeállította *Záborszky* Lajos, sajtógömöri polgári iskolai tanár. Ára 1 korona. Rimaszombat, 1908. *Lévay* J. könyvnyomdája.

Rachel. Imák zsidó nők számára, dr. *Fischer* Gyula, pesti hitk. rabbi közreműködésével írta *Weisz* Gábor, a pécsi izr. hitk. titkára. IV. bővített kiadás *Patai* József templomi énekeivel. Budapest, *Schwartz* Ignác könyvkereskedő kiadása, Királyutca 8. Tartalma: 1. Hétköznapi imádságok. 2. Szombat. 3. Emléknepok. 4. Ünnepi imák. 5. Alkalmi imák. 6. Gyászimák. Függelék: a szombati imádságok héber és magyar nyelven. A 360 oldalnyi könyv külső kiállítása is kifogástalan; jelenlegi javított és bővített alakjában tehát még az eddigieknél több barátot fog szerezni.

Izrael története. *Stern* Ábrahám hittani könyvei, melyeket a bírálók és mindazok a hitoktatók, kik e könyveket évek óta használják, felette dicsérnek, új, átdolgozott kiadásban jelentek meg. A könyvek a közép- és polgári fiu- és leányiskolák I. és II. osztályai számára készültek és főképpen a közös iskolák hitoktatásánál váltak be kitűnően, de jó szolgálatot tesznek az izr. felekezeti polgári iskolákban is. Az I. kötet ára, mely az Ötkönyvet dolgozza fel 1.80 K, a második köteté, mely Izrael birodalmának történetét az első templom pusztulásáig öleli fel, 2 K. A könyvek megjelentek *Singer* és *Wolfner* könyvkereskedőknél: VI., *Andrássy*-ut 10. sz.

Lapunk jelen száma technikai okokból majd két héttel később, amiért t. olvasóink szíves elnézését kérjük.

Fiuinternatus. A már régebben fennálló és jó hírű *Elemi és középiskolai Tanuló Otthon* (VI., Nagymező-utca 21. szám) az idén *fiu-internatussal* bővül. A kitűnő szakértelemmel vezetett intézményt tagtársaink jó lélekkel ajánlhatják a szülők figyelmébe. Az internatus vezetősége a kartársak fáradozásait szívesen díjazza. Részletekről az e számban közölt hirdetés ad felvilágosítást.

Életpályát nyer, ki *Révai Adolf* székesfővárosi tanító gyors és gépiró szakiskoláját sikeresen bevégezi. Bővebb értesítés a hirdetési rovatban.

+ **Hugom részére** férjet keresek, vidéki izr. tanítót. Hozomány 2000 kor. Komoly választ „izr. tanító” jellegével a lap szerkesztőségéhez kérek.

Allást keres egy kitűnő képzettségű 40 éves tanító, ki jeles hebräista, kitűnő magyar és beszél németül, tótul és szerbül is. Mint sakter is működhetik (kablesze van elismert rabbiktól) és ha kell, mint segédkantor is funkcionálhat. Eddigi működési helyén az iskola gyermekhiány folytán feloszlik. Az illetőnek kitűnő működési bizonyítványai vannak. Felesége kézimunkatanítónő. Ajánlatokat a lap szerkesztősége elfogad.

Első Leánykihásító Egylet mint szövetkezet, **Gyermek- és Életbiztosító-Intézet** (Budapest, VI., Teréz-körút 40-42. Alapított 1863-ban). F. é. augusztus havában 1,765.700 K értékű új biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,539.200 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 96.336 K 01 f. fizettetett ki. 1908. január 1-től aug. 31-éig bezárólag 13,541.600 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 11,662.500 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében a folyó évben 994.854 K 92 f. és az intézet fennállása óta 13,392.740 K. 83 f. fizettetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

Kartársak figyelmébe!

A Gyorsírástudományi Társulat Gábelsberger-Markovics szakiskolája, Király-utca 98/b., a főváros legnagyobb és legkedveltebb iskolája. Ezen szakiskolában csakis szakavatott pedagógusok és okleveles gyorsírástanárok oktatnak, kik módszeres előadással a legrövidebb idő alatt fényes eredményeket mutatnak fel. A társulat legújabb intézménye, hogy ingyenes vitairási gyakorló-órákat tart, melyekre bárki, ki a magasfokú parlamenti gyorsírás iránt érdeklődik, jelentkezhetik. Ezen gyakorló órák vezetője dr. Halász Zoltán úr, parlamenti gyorsíró. A magyar-, német-, gyorsgép-, helyes-, szépírás, valamint a kereskedelmi szaktárgyak tanulmányi ideje 5 hó és az összes tandíj 30 forint, tetszés szerinti részletekben. Tisztviselők és azok hozzátartozói, rokonok is, tetemes kedvezményben részesülnek. A végzett növendékeket az elnökség helyezi el. Elnök Forrai Soma, alelnök dr. Halász Zoltán és dr. Komor Gyula parlamenti gyorsírók. Felvilágosítást nyújt a szakiskola igazgatója, Révai Adolf szék. f. tanító Kartársak gyermekei nagy kedvezményben részesülnek.

Gyönyörű ajándékkönyv a zsidó ifjuság számára.

Szemelvények a Biblia utáni zsidó irodalomból

Irta: **dr. Frisch Ármin** okl. rabbi és hittanár.

Ára füzve 6 korona, diszkötésben 8 korona.

Pallas Irodalmi részvénytársaság (V., Kálmán-utca 2.)

Megrendeléseket egyesületünk titkári hivatala is elfogad.

Megjelent, új átdolgozott kiadásban

STERN ÁBRAHÁM

Izráel története I. és II. rész

olvasmányokkal, héber szemelvényekkel és nyelvi magyarázatokkal a közép- és polgári fiu- és leányiskolák I. és II. osztályai számára.

Az I. rész. Biblia történet a honfoglalásig . . . . . Ára k. 1.80

A II. rész. A honfoglalástól az első templom elpusztulásáig „ „ 2.—

Megjelent **Singer és Wolfner** könyvkereskedőknél Budapest, VI., **Andrássy-ut 10. sz.**

Aranyosi Miksa

felső kereskedelmi iskolája.

Budapest, V. ker., Nagykorona-utca 13. szám.

Államérvényes bizonyítványok.

Egyévi önkéntességi jog

Az intézet internatussal van összekötve.

Előjegyzés a szünet alatt is. □ Prospektus kívánatra ingyen és bérmentve.

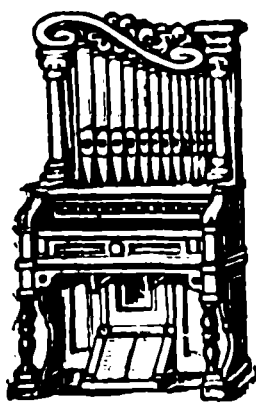
A t. Kartársak figyelmébe!

Az Elemi és középisk. tanuló-otthon (internátus) Nagymező-u. 21. kéri a t. Kartársakat, hogy a szülők figyelmét a jóhírnevű nevelő-intézetünkre sziveskedjenek felhívni. Minden nekünk ajánlott növendék után évenként, mindannyiszor valahányszor a tanuló beiratkozik, 50-50 korona *tiszteletdíjat* juttatunk kartársainknak fáradozásukért; bejáró növendékek után pedig 20-20 koronát.

A Kartárs urak szives pártfogását kéri,

GYORS JÓZSEF okl. középisk. tanár az Otthon tulajdonosa.

Prospektust bérmentve küldünk.

Cs. és kir. sz. amerikai Cottage-szivólegrendszerű
HARMONIUMOKAT,
valamint európai rendszer szerint leg-
olsóbban szállit

Pajkr Rezső és Társa,

Budapest, X., Delej-u. 11. (Tisztviselőtelep.)

Részletfizetésre 8 koronától feljebb.

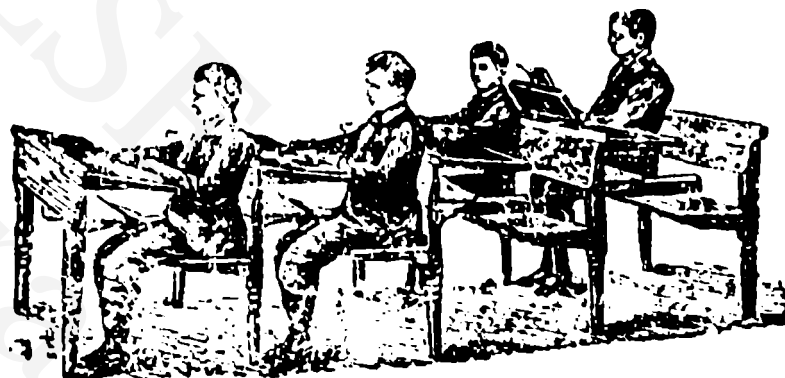
Tanerőknek és lelkészeknek % engedim.

Pedálos harmoniumok mindkét rendszer szerint és minden nagyságban pontos orgonaméretekkel templomok és szemináriumok részére mint gyakorló orgonák.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Feiwel Lipót utódai

BUDAPEST,
IX., Ipar-utca 5. szám.

Új árjegyzéket 1908. évre
ingyen és bérmentve küldünk.

SINGER és WOLFNER könyvkereskedése

Budapest, Andrásy-út 10.

Elemi iskolai könyvek jegyzéke osztályok szerint csoportosítva.

	I. osztály.	kor. Hll.
Müller Adolf, Magyar ABC és olvasókönyv (az izr. tanító-egyl. kiadv.)	---	—48
Müller Adolf, Héber ABC és olvasókönyv	---	—40
Schütz Manó, Első héber hangoztató ABC és olvasókönyv	---	—40
Herczog Emil, Német ABC és olvasókönyv	---	—40
II. osztály.		
Barna, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyl. kiadv.)	---	—68
Radó, Magyar olvasókönyv	---	—68
Csukási, Bibliai történet. II. osztály számára (az izr. tanító-egylet kiadv.)	---	—50
Pintér-Sebestyén, Magyar nyelvtan II. oszt.	---	—30
Mendl Német olvasókönyv	---	—68
Deutsches Sprachbuch I. rész	---	—44
Német nyelv- és olvasókönyv a magyar ajkú népiskolák számára I. rész (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	---	—64
Mózes I. könyve, magyar fordítással bekötve (az izr. tanító-egyl. kiadv.)	---	—80
Imakönyv, (az izr. tanító-egyl. kiadványa) 24. tetemeser. jav. és imarendi utmutatóval bővített kiadás, bekötve	---	—80
Deutsch Henrik fordításával bekötve (az O. i. t. e. által eng. kiadv.)	---	—90 és 120

Székely, számtani gyakorlókönyv II. oszt. számára bekötve	---	40
Hoós, Dalkönyvecske 1 füzet	---	30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára I. füzet	---	50
Szigethy, Számtani példatár II.	---	36

III. osztály.

Barna, Magyar olvasókönyv, bekötve (az izr. tanító-egyl. kiadványa)	---	76
Radó, Magyar olvasókönyv	"	76
Pintér - Sebestyén, Magyar nyelvtan III. oszt.	"	40
Mendl, Német olvasókönyv bekötve	"	76
Deutsches Sprachbuch II. rész	"	54
Német nyelv- és olvasókönyv a magyarajku népiskolák számára, II. rész kötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	---	76
Mózes II. könyve, magyar fordítással bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadv.)	---	80
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	---	80
" Deutsch Henrik fordításával bekötve	---	90
" diszesebben bekötve (az O. i. t. e. kiadványa)	---	120
Lakits - Neiger - Kiss Áron, Földrajz bekötve	---	24
Bárdos, A magyar nemzet története, bekötve	---	56
Székely, Számtani gyakorlókönyv bekötve	---	48
Hoós, Dalkönyvecske I. füzet	---	30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára I. füzet	---	50
Szigethy, Számtani példatár III.	---	40

IV. osztály.

Barna, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	---	94
Radó, Magyar olvasókönyv	"	94
Pintér - Sebestyén, Magyar nyelvtan IV. oszt.	"	40
Mendl, Német olvasókönyv bekötve	"	94
Deutsches Sprachbuch bekötve	"	76
Német nyelv- és olvasókönyv a magyarajku népiskolák számára III. rész, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	---	94
Mózes III. és IV. könyve, (az izr. tanító-egyesület kiadványa (kötetje 80 fill.) összesen	1	60
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	---	80
" Deutsch Henrik fordításával bekötve	---	90
" diszesebben bekötve (az O. i. t. e. kiadványa)	1	20
Lakits - Neiger - Kiss Áron, Földrajz bekötve	---	56
Tergina, Földrajz	---	56
Bárdos F., A magyar nemzet története bekötve	---	56
Székely, Számtani gyakorlókönyv bekötve	---	48
Orbók, Egészségtan bekötve	---	40
Hoós, Dalkönyvecske 2. füzet	---	30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára. 2. füzet	---	60
Lerner, Bibliai történet I. rész	---	60
Szigethy, Számtan IV. oszt.	---	44
Kozma - Körösi, Elemi isk. atlasz	---	70
" " szemléltetőképekkel	---	1

V. és VI. osztály.

Radó, Magy. olvasókönyv (az izr. tanítóegyesület kiadványa)	1	30
Mendl, Deutsches Lesebuch bekötve	1	30
Mózes öt könyve, bekötve, kötetenkint 80 fillér, mind az öt rész egy kötetben	4	—
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	---	80
Imakönyv, Deutsch Henrik fordításával, szótárral, vászonba kötve (az O. i. t. e. kiadv.)	1	20
Lakits Neiger-Kiss Áron, Földrajz bekötve	---	72
Tergina, Földrajz V. és VI. oszt. számára	---	72
Bárdos, A magyar nemzet története bekötve	---	56
Tergina, A magyar nemzet története	---	60
Székely, Számt. gyakorlókönyv bekötve	---	72
Ertl H., Természetrész, kötve	---	64
Balázs J., Természettan, kötve	---	72
Irmei-Baló, Alkotmánytan, kötve	---	40
Pollák K., Elemi mértan	---	40
Mocnik - Orbók, Mértan kötve	---	48
Hoós, Dalkönyvecske. 2. füzet	---	30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára. 2. füzet	---	60
Orbók, Egészségtan bekötve	---	40
Lerner, Bibliai történet II. „	---	60
Szigethy, Számtan V—VI. oszt.	---	72

Könyvkereskedésünkben kapható bárhol és bárki által hirdetett iskolai tankönyv.

SINGER és WOLFNER könyvkereskedése.
VI., Andrassy-út 10. sz.

**Az osztatlan és a csak részben osztott népiskolák
igen tisztelt vezetőinek és tanítóinak szives figyelmét
bátorkodunk fölhívni a kiadásunkban most megjelent**

Falusi Iskolások

Olvasó- és Tankönyve

**cimű munkára, melyet „Több vidéki tanító” — népoktatásunknak
kiváló gyakorlati munkásai — szerkesztett.**

A „Falusi Iskolások Olvasó- és Tankönyve” két kötetből áll. Az első kötet a népiskola II—III. osztályának (ára kötve 80 fillér), a második kötet a IV—VI. osztálynak (ára kötve 1 kor. 60 fillér) van szánva. Az I. kötet 72,404/1908. sz. a., a II., 88,389/1908 sz. a. nyert miniszteri engedélyezést. A miniszteri engedélyezés alapjául szolgáló birálat rendkívüli elismeréssel adózik a munkának. A hasonló rendeltetésű könyvek között legjobbnak mondja, dicséri pontos és ügyes szerkesztését, magyaros nyelvét, egyszerű s jól érthető stílusát. Végül megállapítja: „Ez a könyv igazi jó magyar iskolai könyv”. Ez a munka tehát

hatalmas segítő eszköze az osztatlan és a csak részben osztott népiskoláknak.

A számtan, mértan és rajz kivételével minden megvan benne, amit a tanterv és az utasítás kíván.

Számos és kitűnően összeválogatott szépirodalmi olvasmányon kívül megvan benne a történet, földrajz, polgári jogok és kötelességek, természetrajz, természettan, gazdaságtan és bőséges, kitűnő nyelvgyakorlat.

Ez a könyv tehát a kedvezőtlenebb viszonyok között levő iskolákban fölöslegessé teszi a sok tankönyvet.

Az olvasást és egyéb tanítási anyagot harminc hétre fölosztva, abban a sorrendben adja, amint azt föl kell dolgozni, tehát fölöslegessé teszi a tananyag-beosztással járó munkát és a hetenként tanítandó anyagnak innen-amonnan való összekeresgélését.

Az olvasmányok rövidek, tartalmasak. A könyv nyelve magyaros, egyszerű, külső kiállítása gyönyörű.

Az alulírott kiadóhivatal az igen tisztelt igazgató és tanító uraknak mutatvány-példányokat ingyen és bérmentve küld, ha azt levelező lapon kéri.

Vallástani könyvek.

Gábel Jakab. Bibliai történet, hit- és erkölcsstan elemi-, polgári és középiskolai zsidó tanulók számára 1 K 20 f.

Hochmuth Ábrahám és Szép Lipót. Mózesi hit- és erkölcsstan az elemi- és felső népiskolák számára 60 f.

Az izraelita vallásoktatás elemi iskolai vezérfonala:

I. rész: **Kondor Ignác.** Képes héber olvasókönyv, az I. osztály számára, kötve... 70 f.

Kohn Salamon. Vallástan az izr. ifjúság számára. 3. kiadás... 1 K

II. rész: **Révai Miksa.** Izrael törzsatyái, a II. oszt. számára, kötve 1 K.

Kohn Salamon és Halász Nátán. Első oktatás a bibliai történetben; ugyane könyvecskében: Erster Unterricht in der bibl. Geschichte. 20 kiad. 80 f.

III. rész: **Győri Adolf.** Izrael története a honfoglalásig, a III. osztály számára, kötve 1 K

Löw Lipót és Löw Tóbiás. Bibliai történet 10. kiadás... 1 K

IV. rész: **Weber Soma.** Izrael története a honfoglalástól a második jeruzsálemi templom felépítéséig, a IV. oszt. számára, kötve 1 K 30 f.

Ziltz Mór. Hittan az izr. népiskolák alsóbb osztályai számára. 10. kiad. 60 f. felsőbb osztályai számára, átnézte *Füredi Ignác*. 5. kiadás... 80 f.

V. rész: **Lévai Izor.** A zsidók története a babiloni fogságtól napjainkig. Az V. és VI. oszt., valamint az elsőfokú ipar- és kereskedelmi iskolák számára, kötve 1 K 60 f.

-- **Glaubenslehre**; I. Teil für die unteren Klassen der israelitischen Volksschulen. 5. kiadás... 50 f. II. Teil für die höheren Klassen der israelitischen Volksschulen. 3. kiad. 70 f.

**Mutatványpéldányokat — tankönyvül való alkalmazás céljából
— kívánatra készséggel küld a kiadóhivatal**

**LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t.
BUDAPEST, VI., Andrásy-ut 21. szám.**

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület könyvkiadványai.

A könyv címe	Engedélyezési szám	Ára
Héber ABC szerk. Müller Adolf. 15. kiadás.---	30743/1906	— .40
Imakönyv (fordítás nélkül) 27.	30743/1906	— .80
Imakönyv Deutsch H. m. fordításával 22. " ---	30743/1906	— .80
Mózes I. könyve Deutsch H. m. fordításával. 10. kiad.	47257/1907	— .80
" II. " " 6.	30743/1906	— .80
" III. " " 2.	30743/1906	— .80
" IV. " " 2.	30743/1906	— .80
" V. " " 3.	30743/1906	— .80
Bibliai történet I. r. a II. oszt. szám. szerk. Csukási F.	30743/1906	— .50
Magy. ABC-és olvasókönyv szerk. Müller A. 8. kiad.	47257/1907	— .48
Magyar olvasókönyv a II. osztály számára. szerk. Radó Vilmos. 11. kiadás --- --- --- ---	47257/1907	— .68
Magyar olvasókönyv a III. o. sz. szerk. Radó V. 9. k.	30743/1906	— .76
Magyar olvasókönyv a IV. osztály számára. szerk. Radó Vilmos. 9. kiadás. --- ---	38071/1908	— .94
Magyar olvasókönyv az V—VI. osztály számára. szerk. Radó Vilmos. 3. kiadás. --- --- --- ---	30743/1906	1.30
Magyar olvasókönyv a II. osztály számára. szerk. Barna Jónás. 4. kiadás. --- --- --- ---	47257/1907	— .68
Magyar olvasókönyv a III. osztály számára. szerk. Barna Jónás. 5. kiadás. --- --- --- ---	38071/1908	— .76
Magyar olvasókönyv a IV. o. sz. szerk. Barna J. 4. k.	38071/1908	— .94
Magyar nyelvkönyv a II. oszt. számára szerk. Pintér Ignác és Sebestyén Manó 2. kiadás.	38071/1908	— .30
Magyar nyelvkönyv a III. oszt. számára szerk. Pintér Ignác és Sebestyén Manó 2. kiadás.	30743/1906	— .40
Magyar nyelvkönyv a IV. oszt. számára szerk. Pintér Ignác és Sebestyén Manó 2. kiadás.	30743/1906	— .40
Német ABC-és olvasókönyv, szerk. Herczog Emil	30743/1906	— .40
Német olvasókönyv a II. oszt. számára szerk. Mendl Lajos 8. kiadás --- --- --- ---	47257/1907	— .68
Német olvasókönyv a III. osztály számára szerk. Mendl Lajos 7. kiadás --- --- --- ---	30743/1906	— .76
Német olvasókönyv a IV. o. sz. szerk. Mendl L. 5. k.	30743/1906	— .94
Német olvasókönyv az V—VI. oszt. számára szerk. Mendl Lajos 2. kiadás --- --- --- ---	30743/1906	1.30
Német nyelv- és olvasókönyv I. rész, magyar- ajku iskolák II. osztály számára. 4. kiadás---	47257/1907	— .64
Német nyelv- és olvasók. II. r., a magyarajku isk. III. o. számára. Szerk. Mendl Lajos 3. kiadás	38071/1908	— .76
Német nyelv- és olvasók. III. r., a magyaraju isk. 4., 5. és 6. oszt. szám. Szerk. Mendl L. 2. kiad.	38071/1908	— .94
Német nyelvkönyv I. rész, a II. osztály számára. Szerk. Mendl Lajos. 6. kiadás --- ---	30743/1906	— .44
Német nyelvkönyv II. rész, a III. osztály számára. Szerk. Mendl Lajos. 4. kiadás --- --- --- ---	30743/1906	— .54
Német nyelvkönyv III. rész, a 4., 5. és 6. oszt. számára. Szerk. Mendl Lajos. 3. kiadás---	38071/1908	— .76

A zsidó népiskolák számára a könyvpiacra megjelent felekezeti jellegű népiskolai tankönyvek közül egyedül a fent felsorolt könyveket engedélyezte a közoktatásügyi m. kir. Ministerium.

Kartársak használjuk a mi könyveinket, ez egyesületünk
anyagi megerősödésének legbiztosabb módja!

Az egyesület kiadója: **Singer és Wolfner**
Budapesten, VI., Andrásy-út 10.